

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

מקראות גדולות - תרי עשר

מלאכי

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

875

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשס"א לפ"ק

מלאכי א

תרנ"ג

א' מִשָּׂא דְבַר יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד ^א **מַטְל פְּתָגְמָא דְּיָד עַל**
יִשְׂרָאֵל בְּיַד

מהר"י קרא

ת"א מלאכי . מנלך טו

רש"י

א (א) **משא** דבר ה' אל ישראל ביה מלאכי : הנמסר למלאכי לשאת אותו אל בני ישראל : **ביד מלאכי** . כבר היה מסור ביזו זה ימים רבים מכאן דרשו רבותינו כברייחא דמכילתא שכל הנביאים עמדו על הר סיני ושם נמסרו להם הנבואות וכן אומר מעת היותה

דר"ק

אבן עזרא

א (א) **משא** דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי . חגי וזכריה ומלאכי הם שנבאו בבית שני ובחגי וזכריה נכתב זמן זכרו תורת משה עבדי כי כתיבתו נפסקה הנבואה מישראל : א (ה) **משא** . נבואה והאומר כי על ישראל התנבא ערס גלו

מצודת ציון

מצודת דוד

א (ה) **משא** . נבואה וכתובת בלשון אבן דבר ס' : א (6) **ביד מלאכי** . כשנלח ביד מלאכי :

פתיחה לספר מלאכי

דַּעַר נְבִיא מְלָאכִי הָאֵם נְבִיאוֹת גִּיּוֹאֲמֵט נֶאֱדָר דִּי נְבִיאִים חֲגִי וְזַכְרִיָּה . אִין צִיּוֹן צִיּוֹם
אִין שׁוּן גִּיּוֹעַן אוּיף גִּיּוֹעַט דָּאם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . בֵּית שְׁנִי . אונֵּ דִיא יִשְׂרָאֵל
זַעֲנִין שׁוּן גִּיּוֹעַסִין אִין ארְצֵי יִשְׂרָאֵל . עַר אִין גִּיּוֹעַן דַּעַר זַעֲצַמְעַר נְבִיא . וְאָם נֶאֱדָר
אִים אִין שׁוּן מִיּוֹן קִיּוֹן נְבִיא גִיּוֹעַן . — עַר הָאֵם אוּיף נְבִיאוֹת גִּיּוֹאֲמֵט אוּיף דִּי טַעַג
פּוֹן מְשִׁיחַ . אונֵּ אֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא וְעַט קוֹמַעַן מְכַשֵּׁר צִיּוֹן דִּי גְאֻרָה אַחֲרוֹנָה . ב"ב .

פירוש ע"ט

א (א) **משא** דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי דם איו דיא איקער גיענטפערט צו מלאכי הנביא ער זאל עם משא פון גאמס בייד וואס איו ווארין קראגין צו די ישראל : (ב) ואונ דם איו דם נביאות

פון

וְאָמַרְתֶּם בְּמַה בִּזְיוֹנוֹ אֶת־שִׁמְךָ :
 מִגִּישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לָהֶם מִגֹּאֵל
 וְאָמַרְתֶּם בְּמַה גִּאלְנֶךָ בְּאִמְרָתְכֶם
 שְׁלַחַן יְהוָה נִבְוֶה הוּא : וְכִי־תִגִּישׁוּן
 עֹזֵר לְזִבְחֵי אֵין רַע וְכִי תִגִּישׁוּן פֶּסַח
 וְחֵלֶה אֵין רַע הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפָתְחֶךָ
 הַיְרִצֶךָ אוֹ הַיֵּשֵׁא פְנֶיךָ אָמַר יְהוָה

על שמי ואם תִּקְרִינָן
 בְּמָה בְּכָרְנָא עַל שִׁמְךָ :
 וְיִקְרָךְ בֵּין אֲהֹנֵי עַל
 מִקְרָבֵי קָרְבַן מִקְרָס וְאִם
 תִּקְרִינָן בְּמָה בְּכָרְנָא
 בְּדַעְתֵּנו אֲקָרְבִין פְּתִירָא
 דְּבִי בְּסִיר הוּא : חִדְרָאֵנוּ
 מִקְרָבֵי דְעֹזֵר לְרַבְחָא
 הָלֵא בִישׁ וְדִאֲתֵרֵן
 מִקְרָבֵי דְחִגְרִי וְדִמְרִיעַ
 הָלֵא בִישׁ קְרִיבֹתֵי יַעֲזֵן
 לְשִׁלְמוֹנָה דְעַלְמָה הַיְהוּרְעֵי
 קָד אוֹ בְּיֹסֵב אֲפָד אֲפֵר

ה' רא וכו' מנישין וכו' חסדו : חסדו כ' חסדו יד' חסדו יז' חסדו יח' חסדו יט' חסדו כ' חסדו כ"א חסדו כ"ב חסדו כ"ג חסדו כ"ד חסדו כ"ה חסדו כ"ו חסדו כ"ז חסדו כ"ח חסדו כ"ט חסדו ל' חסדו ל"א חסדו ל"ב חסדו ל"ג חסדו ל"ד חסדו ל"ה חסדו ל"ו חסדו ל"ז חסדו ל"ח חסדו ל"ט חסדו מ' חסדו מ"א חסדו מ"ב חסדו מ"ג חסדו מ"ד חסדו מ"ה חסדו מ"ו חסדו מ"ז חסדו מ"ח חסדו מ"ט חסדו נ' חסדו נ"א חסדו נ"ב חסדו נ"ג חסדו נ"ד חסדו נ"ה חסדו נ"ו חסדו נ"ז חסדו נ"ח חסדו נ"ט חסדו ס' חסדו ס"א חסדו ס"ב חסדו ס"ג חסדו ס"ד חסדו ס"ה חסדו ס"ו חסדו ס"ז חסדו ס"ח חסדו ס"ט חסדו ס"י חסדו ס"יא חסדו ס"יב חסדו ס"יג חסדו ס"יד חסדו ס"יה חסדו ס"יז חסדו ס"יח חסדו ס"יט חסדו ס"י

מדר"י קרא

העולם ואמר זאת הישעה ועם שועם להם הקב"ה : (ו) ואמרת
 במה גאלנך . דברד הוה שאתם אומרים שלחן ה' נבזה הוא .
 כלומר מה שאני נישל להלקי בשמים עשרה חלות נבזה בעיני
 שאני לוקח ממנו כפול . שבין משמר הנכנס ומשמר היוצא היו
 הולקין אותם השמי עשרה חלות . זה נוסף לו זה נוסף לו והיה
 כל אחד ואחד נוסף הלקי כפול ואיפ"כ היו שבעים ממנו אבל
 הם היו פסודים אותו שלחן ה' . נבזה הוה על שאמרו מה לי
 לעבוד כל השבוע בשכר זה שביעי לחלקי מלחם המצות כות
 או כפול דבר משהו כזה אינו נכנס בעבודת בית המקדש וכבנין
 הוה היו פסודים להקב"ה : (ח) וכי תגישון עזר נבזה אין רע .
 מה שצויתם לכם כל אשר בו כוון לא תקריבו והאם מקריבים
 לקרבן : הקריבוהו נא לפתחך . הקרב נא אותו ש עזר דרוון

רש"י

לי כמה זיוו . הרי הכוון : (ז) מגישים על מזבחי וגו'
 ואמרתם . כלומר אתם תאמרו : במה גאלנך . גאלנו
 לך את לחם מזבחך ואני מזביח לך כי בזה גאלתם אותי :
 באמרתם שרחן ה' נבזה הוא . כיוס הוה לחלוק אים
 כחציו במנהגות ובקדושים ואומ' מלחר שהוא חסוד לנו
 לחלוק מנחה כנגד מנחה וזכה כנגד זכה עושה ועמל הוא
 לחלוק כל מנחה ומנחה כשכיל כוית או כפול המגיע לכל
 אחד ואחד : (ח) אין רע . וכי אין דבר זה רע :

רד"ק

אלא שאם מביאים ידו הרעים שבימים קרבן נבזה : ואמרת'
 במה בזינו את שמך . והתשובה באמרתם שלחן ה' נבזה הוא
 אלא שהקדים לומר הגואל מגישים והוא שאמרו מגישים
 וגו' : (ז) מגישים : לחם מגואל . קרבן כמו את לחם הפסח
 לחם אשה קרבני לחמי מגואל פתיכיב וטבוחה הוהו הפסח
 והעזר והחולת : ואמרתם במה גאלנך . ואיך אמרו במה
 גאלנך אם הנאלו בדם מזבחי הוי אתם מגאלים אותו : שלחן
 ה' הוא המזבח וכו' אמר ביוחאל על המזבח זה השלחן אשר לזבחי
 נבזים יאנים משימים אל לבם למה צוה האל בתוך הקריבים דם וחלבים : כשערישן . כשערישן לחם שיה עזר לזבח
 וחקריבו אתם אומרים אין זה רע וטוב אל חקריבו כי השלחן נבזה והקרבן אינו רע שיהיה נבזה ואתם מגישים אותו על
 מזבחי והיה עליכם לומר למביאים אותו זה רע הוא להקריבו כמ"ש בתורה עררת או שבור וגו' לא תקריבו אלה ליה' ואתם
 נטשתי פני המזבחי ומקבלים הפחיתות ואמרו אין רע : הקריבוהו נא לפתחך . איך הוכלו לומר שאיננו רע להקריבו לפני ואם

מזודת דוד

אמר אלי ה' לם אתם סהכנים הצננים את שמי : ואמרתם . ולא
 תאמרו בדבר מה אתם מכוני' את שמך : (ז) מגישים וגו' . ר"ל לשיב לם
 בדבר זה אתם מניני' את שמי כמה שאתם מקריבים על מזבחי קרבן
 מוסב ומטופק : ואמרתם . ואל תאמרו בדבר עם אתם מתישבים
 ומתעשים קרבני' . באמרתם . ר"ל לשיב לם כמה שאתם אומרים
 בשלחן ה' והוא המזבח שמסדיש עליו הקרבן לעובד הוא כוית כי
 טובה עליו הדם ומקטע עליו המזבח ככאש על גוד קלס כהס :
 (ח) וכי תגישון . ובעבור זה גם כי מגישים טוה . לזבח אין רע
 בעיניו כויל' ומנחה הוא מנחה בעיניכם ולפונק כוית צוה אתם
 והקרבן מנחה לזבוח לפתחכם כהס ימים מנחה לך כוית כוית

(ע) : (ז) מגישים . מקריבים : לחם . כן קרא על הקרבן כל
 המנחה וכן את קרבני לחמי' (עמדכי כ"ח) : מגואל . ממוסב ומטופק
 כמו מורלה ומנאלה (לפסי ג') : גאלנך . ר"ל גאלנו ומטבנו
 קרבני' : שלחן . ר"ל המנחה המסדיש עליו הקרבן לה' : כיון
 שמסדיש על השלחן וכע"ז יודעך אלי זה הכלתו וגו' (ויחאל מ"א) :
 (ח) פסח . חג וזווג : לפתחך . מנין שז' וכלי' כמו פתח הסודס
 (מז' א') : קריבוהו נא לפתחך . יאמר על הכבוד על זקן ומלוא

מזודת דוד
 אומר אלי ה' לם אתם סהכנים הצננים את שמי : ואמרתם . ולא
 תאמרו בדבר מה אתם מכוני' את שמך : (ז) מגישים וגו' . ר"ל לשיב לם
 בדבר זה אתם מניני' את שמי כמה שאתם מקריבים על מזבחי קרבן
 מוסב ומטופק : ואמרתם . ואל תאמרו בדבר עם אתם מתישבים
 ומתעשים קרבני' . באמרתם . ר"ל לשיב לם כמה שאתם אומרים
 בשלחן ה' והוא המזבח שמסדיש עליו הקרבן לעובד הוא כוית כי
 טובה עליו הדם ומקטע עליו המזבח ככאש על גוד קלס כהס :
 (ח) וכי תגישון . ובעבור זה גם כי מגישים טוה . לזבח אין רע
 בעיניו כויל' ומנחה הוא מנחה בעיניכם ולפונק כוית צוה אתם
 והקרבן מנחה לזבוח לפתחכם כהס ימים מנחה לך כוית כוית

ואם איך איך דר מיט האם איר איין גיריכט אים
 האַרְבֵּיךְ שְׁלַחַן ה' נִבְוֶה הוּא מִיט דַעַם וְוֹס אִיךְרֵךְ הָאֵמַס
 גִּינְאָנְטָא בְּאִמְרָתְ מִיט אִינוּ מְכֻנָּה : (ח) וְכִי תִגִּישׁוּן עֹזֵר
 מִיט אִינוּ רַע אֹנֵן וְוֵעַן אִיר מִאֲכָט גִּינְעֵהֲדֵן אִינוּ בְּלִיגְדֵן
 עַד זָאָל קוִיִּלִין פֶּאָר מִיר . קַרְבְּנוֹת אִינוּ דָאָס דַעַן גִּיט
 קִיין בִּיין וְכִי תִגִּישׁוּן פֶּסַח וְחֵלֶה אִינוּ רַע אֹנֵן וְוֵעַן אִיךְרֵךְ
 גִּינְעֵהֲדֵן אִינוּ הִינְקֵהֲדֵיגֵן אַדְעֵר אִינוּ שְׁלֵאֲפֵעֵן צו
 מְקָרְבִים וְיִין פֶּר מִיר אֹפֵר דַעַם מְזֻבָּח אִינוּ דָס דַעַן גִּיט
 קִיין בִּיין מְקָרְבִינֵי נָא לְפָתְחֶךָ כִּיאֲךָ נִין גִּינְעֵהֲדֵן אִינוּ

מזודת דוד
 אומר אלי ה' לם אתם סהכנים הצננים את שמי : ואמרתם . ולא
 תאמרו בדבר מה אתם מכוני' את שמך : (ז) מגישים וגו' . ר"ל לשיב לם
 בדבר זה אתם מניני' את שמי כמה שאתם מקריבים על מזבחי קרבן
 מוסב ומטופק : ואמרתם . ואל תאמרו בדבר עם אתם מתישבים
 ומתעשים קרבני' . באמרתם . ר"ל לשיב לם כמה שאתם אומרים
 בשלחן ה' והוא המזבח שמסדיש עליו הקרבן לעובד הוא כוית כי
 טובה עליו הדם ומקטע עליו המזבח ככאש על גוד קלס כהס :
 (ח) וכי תגישון . ובעבור זה גם כי מגישים טוה . לזבח אין רע
 בעיניו כויל' ומנחה הוא מנחה בעיניכם ולפונק כוית צוה אתם
 והקרבן מנחה לזבוח לפתחכם כהס ימים מנחה לך כוית כוית

צְבָאוֹת: וְעֵתָהּ חָלוּ נָא פְּנֵי־אֵל
 וַיַּחַנְנוּ מִיַּדְכֶם הֵיטָה זֹאת הַיֵּשָׁא מִכֶּם
 פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יְמֵי גַם־בְּכֶם
 וַיִּסְגַּר דְּלֹתַיִם וְלֹא־תֵאֲרִוּ מִזִּבְחֵי חַנָּם
 אֵינְלִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 וּמִנְחָה לֹא־אֲרַצֶּה מִיַּדְכֶם: יֵא בִי

וְיִצְבְּאוֹת: וְיִקְבְּלוּ צִוְיָ
 קָדְשׁ אֱלֹהִים וַיִּקְבְּלוּ
 צִוְיָהֶנּוּ מִיַּדְכֶם הֵיטָה
 זֹאת הַיֵּשָׁא מִכֶּם
 פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
 יְמֵי גַם־בְּכֶם וַיִּסְגַּר
 דְּלֹתַיִם וְלֹא־תֵאֲרִוּ מִזִּבְחֵי
 חַנָּם אֵינְלִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אֲרַצֶּה
 מִיַּדְכֶם: יֵא בִי
 יֵא אֲרִי מִקְדַּחַת שְׂמֵשָׁא

כמומר

ה'א י'א י'ב י'ג י'ד י'ה י'ו י'ז י'ח י'ט י'י י'יא י'יב י'יג י'יד י'טו י'טז י'יז י'יח י'יט י'כ י'כא י'כב י'כג י'כד י'כה י'כו י'כז י'כח י'כט י'ל י'לא י'לב י'לג י'לד י'לה י'לו י'לז י'לח י'לט י'לכ י'לכא י'לכב י'לכג י'לכד י'לכה י'לכו י'לכז י'לכח י'לכט י'לל י'ללא י'ללב י'ללג י'ללד י'ללה י'ללו י'ללז י'ללח י'ללט י'ללכ י'ללכא י'ללכב י'ללכג י'ללכד י'ללכה י'ללכו י'ללכז י'ללכח י'ללכט י'ללא י'ללא

רשי

מהר"י קרא

(מ) ועתה חלו נא פני. ועתה אחס הכהנים העושים
 הרעה הזאת לויך ועלה בלבבכם להיות עולמי ישראל לבקש
 עליהם רחמים כרי מידכם היתה זאת הרעה: ודישא
 מכס פנים. לשמוע חמלה מפיכם ולחון את שלומיכם:
 (י) מי גם בכס ויסגור דלתים. הלואי ויקום איש
 טוב בכס ויסגור דלתי מקדשי לנלתי הבאי סס קרבן מחושב הוה:
 ולא האירו מזבחי חנם. בלתיס שאלוי ממלה
 בהס בהרי אין לי חפץ בכס. ורבותינו דרשו כמורת כהנים.
 אדם אומר למחירו הלף גף את הדלת הוא אין מושב עליה

לכהת שלך: הרצף. והראה אס רצף או הישא פני. כ"ש
 בשפר וסס כבוד אינן חפץ בו גם אני איני הפן בו: (י) מי גם
 בכס ויסגור דלתים. אלה ססס כרביים לפני כל אשר בו טוב אשר
 אכרתי אותם מי בכס שיעשה גם זאת סיטור דלתהו בית
 הבקדש: ולא האירו זבחי חנם. שלא תאירו אש לל מזבחי
 חנם. שאין רצוני בקרבכם: (יא) כי כמומר שמש עד מביאו
 טוב בכס ויסגור דלתי מקדשי לנלתי הבאי סס קרבן מחושב הוה:
 ולא האירו מזבחי חנם. בלתיס שאלוי ממלה
 בהס בהרי אין לי חפץ בכס. ורבותינו דרשו כמורת כהנים.
 אדם אומר למחירו הלף גף את הדלת הוא אין מושב עליה

רד"ק

אבן עזרא
 פניך. לעשות בקשתך: (ט) ועתה. משפט כהני לזק
 היה להפלתו בעד ישראל כחמוכ כספר ואל יבכו הכהנים
 וסס כחמוכ ויקנה ה' לזכו ועסס הלו נל פני ה' על המלחה
 שאלו תארים כלשר כחזו ויתנוני כי צבזכס עלה זאת
 הרעה וזהו מידכם היתה זאת לסס: (י) מי. יתן לחמים
 או אחד מכס. לו יהיה כן שחמרים או אחד מכס ויסגור
 דלתי העורה: ולא תאירו. תכעירו מגורת רלתי
 אור והכל מגורת אור: (יא) כי כמומר השמש. מקלה

הקריבוהו לפחדך בשר ודם היצף באותה המנחה או הישא
 פניך בזבור: אם הבקש בכנו דבר אבל ישנאך בזבור: ויבסס
 עלך. פחדך מן שחת יהודה וססל הפ'א תחת פתח נדול והוא
 הבזוי והשלמן כהרנס כסמנוג: (ט) ועתה. אם תשובו אלוי
 ותחלו פניו בלב עדיין וזון אתכם וישוב לכם ואמר ויתנוני כי
 הנביא יש לו צרה בצורתם ועוד לכלול עצמו בכלל ישראל כ"ש
 מישה רבינו ע"ה וספלות לעוניו ולחמאתיו וספאל תברך למד
 דבר זה שאמר לו עד אנה סמנתס לשכור בזבחי ותורתו:
 מידכם היתה זאת. זאת המלה שהיא לכם כ"ש למסלה וגם
 אורתה מידכם היא זאת המלה שהיא רע בעיני ה'
 לפיכך הוא שולח בכס מורה: הישא בכס פנים. וכי כמורים
 אחס שיש פנים לאחר סכס שלא ויכתיכם על משיבים הרעים והוא לא ישא פנים ולא יקח שוחד ויתן היתנסכון לרע אפיין
 וכן אוקולס תרגם אשר לא ישא פנים לית קדמותו מיס אפיין לא ראוי ליחס לו נשיאות פנים: (י) מי גם בכס. שאחס רכס
 מי יתן שיהיה חנם איש אחד שיתן אל לבו דבר הקרבנות הנכונים: ויסגור דלתים. יסגור דלתי העורה שלא יבאו שם
 אדם קרבן כי טוב הוא שלא יבואו קרבן משיבואו נבות: ולא תאירו מזבחי חנם. תכעירו מגורת רלתי
 אורה פי' ויבונם תכערו אש על המזבוח כי הקרבן שתקריבו עליו לא לרצון יהיה לכם ולא לכתיבום איתו ו"ש אין לי חפץ בכס כי
 מעשיכם רעים ומנחמתם אינה רצויה אמילו היתה טובה כל שכן שהיא רעה ואין לי חפץ רצוין לא במנחמתכם ולא בכס: (י"א) כי

מצודת ציון

מצודת דוד
 בעבור מתן כזה לס תביא לו מצלי קדמת פסע: אמר ה' ר"ל
 כן אמר ה': (ט) יצתה חלו נא. עשו כמיהה והעמיתו בעדמו אל
 ה' אם יתכן אורתו בעדמו תפלתכם בלוא המלכס כמסחלתה כסס
 היה בעבורכם וכי מה: תכס ישל לנו פנים סלוח אין קמיוול נעסס
 פנינו: (י) מי גם בכס. הלואי ימלל מי גם בכס ויסגור דלתי בית
 אס על מזבחי כהנס: אין לי חפץ בכס. לכל לסלוא לפני כהני
 לא קבלס מידכם כעלון וכסולמ ומה ה"כ חסניו לס על מזבחי
 מקוס כעקמו גלול עמי דין גסיו כי כולס מודיס בו ימל' שכול

פנים (ישעיה ג'): (ט) חלו. ענין סססל כמו ויחל משה (שמוס
 ל"ב): ויחננו. מלשון חניה וממלה: (י) תאירו. חסניו כמו
 גסס בלויס מליכות אחס (ישעיה כ"ז): חפץ. ענין ללון ובמנחה.
 קן יקלמו כל כקבכות ססלס למתס ולתונון וכן ומכס לה' מתחס
 סמקדס שלא יכל מי ססס לרמוס חלוי: ולא תאירו. לא חסניו
 האקדס וססס ל"כ מסכלוי לסנור דלחות בית המקדש: לא ארצה.
 כמקוס כעקמו זריתס כסמט עד

פירוש ע"מ

אייך נקרבן צו דיר ארבע ועקמטו נקעה אוב ער נועט
 מרצה וערן צו דיר אוב ער נועט פר ארבע דין
 פנים אזו נאנט נאט דר האר איבער אלע היילות:
 וס נקעה חלו נא פני אזו אונ היינט איךר כהיילות וס
 איר שוט דאס ביזו ווי זאל עס אוף גיין אוף אייער
 דעה דס איר נועט בעטין פר נאט פון וועגיין אונז
 ישראל אונ ער זאל אונז לייט ועליגיין דורך אייער
 תפלה סידכם היתה זאת פון אייערע הענט איו דס
 ביין גינען נוא הישא מכס פנים אכר ה צבאות נועט ער
 דען פר קראנין פון אייך אייער פנים צו צי הערין

אייך נקרבן צו דיר ארבע ועקמטו נקעה אוב ער נועט
 מרצה וערן צו דיר אוב ער נועט פר ארבע דין
 פנים אזו נאנט נאט דר האר איבער אלע היילות:
 וס נקעה חלו נא פני אזו אונ היינט איךר כהיילות וס
 איר שוט דאס ביזו ווי זאל עס אוף גיין אוף אייער
 דעה דס איר נועט בעטין פר נאט פון וועגיין אונז
 ישראל אונ ער זאל אונז לייט ועליגיין דורך אייער
 תפלה סידכם היתה זאת פון אייערע הענט איו דס
 ביין גינען נוא הישא מכס פנים אכר ה צבאות נועט ער
 דען פר קראנין פון אייך אייער פנים צו צי הערין

**מִמּוֹרַח־שֶׁמֶשׁ וְעַד־מְבוֹאוֹ גְדוֹל שְׁמִי
בַּגּוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקוֹמָהּ מִנֵּשׁ לְשִׁמִּי
וּמִנְחַת טְהוֹרָה פִּי־גְדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יֵי וְאַתֶּם מַחֲלֵלִים
אֹתוֹ בְּאַמְרֵיכֶם שֶׁלַחַן אֲדֹנָי מִגֵּאֵל הוּא**

ועד פגועיה רב שמי
ביני עקמיא ובכל ערב
דאתון עדין רעויה
אנא אקבר צלות כון
ושמי רבא מתקבש על
ידכון וצלותכון פקורן
דכי קדמי ארי רב שמי
ביני עקמיא אמר
צבאות: יי ואתון
מתללין ותייה בדתון
אקרין פתורא בני בקיר

וניבו ת"א מיקרי מונג: ענינו קי: בשל ארנות

מהר"ו קרא

גדול שמי בגוים. בסוף העולם ועד סופו קוראין כל האומות שמי הגדול שאחה מוצא כששלה בלאדן מן בלאדן ספרים ומנחה אל חוקיה ויהי כתיב שלמה אלהא רבא דבירושלם: ובכל מקום שאפילו גוי נודר קרבן לשמי מנחה טהורה הוא כתיב. ובמדת ומקביר אותה לירושלם. וזה לפי שגדול שמי בגוים. האומות

היה אין שאל עליה סכר ואחם מי ככס בסגר דלתי חסכ ולא החרתם מוכחי חסכ קל והומר שלא עשיתם חסכ דברים שדרכן לעשות בשכר לפיכך אין לי חסך ככס: (יא) גדול שמי בגוים. אמרו רבותינו (מנחת כ"ו) דקרו ליה אלהא דלתיבא אפילו מי עיס לו פ"א יודע (ש"י אלה) שהוא על כולם ובכל מקום שהלכות עבודה בכל מקום וכן כל חפלת ישראל שמתפללין בכל מקום הרי הן לי כמנחה טהורה וכן תרגם יונתן וכל עידן דלהין עדין רעויה אלא מקבל ללוכחן ושמי רבא מתקדש על ידיכון וליתוכון כקרבן דכי קדמי וכן פירוש המקרא ולמה אתם מחללין את הלא גדול הוא בגוים והני אהבתי וחובתי עליכם שכל מקום שאתם מתפללין לפני ואף בגולה מוקטר ומנוגש הוא לשמי: וכמנחה טהורה.

אבן עזרא

הארץ ועד קצה הארץ כן הוא היסוד ובכל מקום לו צויהו היו מקריבים לו דבר כבוד מוקטר היה מנוגש לפני ומנחה טהורה לו מוקטר גם כן כדמו קטורת והיו שומעים בקולו לגדל את שמי הגדול. אה"ר כ"ן אמ"ר ל"ו הר"ב החכ"ס על זה הפסוק פירוש כו"ן מאד הוא דב"ק ע"ל הענין על כי הנביא על הבניין ועל היסוד היו מחללין את השם על כן הוא אמר כי בכל היסוד מנורה שמש ועד מנזלו גדול שמי בגוים וככד ובכל מקום שנעולס יהסב צעיתי הדבר הזה ששם מקדשים ומגדלים את שמי כאלוהי הם ככל מקום לפיכך לשמי כל דבר מוקטר ומנוגש הראוי להם מנזלו ועור ופסה ותולה ואינו רע צעתיים ולמה לא תשמינו על לב גדול שמי בגוים ואתם מחללים אותו: (יב) ואתם. מגואל הוא וניבו נבזה אב"ז. העטם

מצודת דוד

הפסע הכאסונה הכשעטע נכנס אלל יחשבו שהכנה העולם השכל כל הכל ממערכת השמים: ובכל מקום בוקבר מונש לשמי. ר"ל מה שהאומות מקטירין ומערכות השמים להחלוא לפניהם כוונתם היא שבה יבדלו ויעבדו את סבתם ההאסיה וכנס דבנתם יעשו כי לקרבן ותסורה היו טהורה וקיה לפי דעתם הכלל צעתיים: כי גדול שמי בגוים. והוא המנוגש מתוכו הוא על כי מוקר עליו חס ונקטר טהור: (יב) ואתם. כלל אתם מחללים את ה' כמה שאתם אומרים

פירוש ע"מ

ומנחה לא ארצה מידכם אונ איין מנחה וועל איך גימ באוניליגין פון אייער האנט: (יא) בי מנחה ששש ועד סבוא דר פון דעם שיינונג וואו די זון שיינט אוף דהיינו פון סוחר גייט וואס די זון גייט פון דארטין ארום אונ ביו מערב גייט וויס די זון פר גייט דארטן גדול שמי בגוים איז מיין נאמען גינרוקט צווישן די פעלקער ובלל סקוט טיכטר מונש לשמי אונ אין ארע ערשער ווערט גינערמקט אונ גינערקטם קרבנות צו מיין נאמן ומנחה טהורה אונ איין גינער מנחה ווערמ גינערמקט פר מיר כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות דען מיין נאמען ווערמ גינרוקט צווישין די פעלקער און מתללים אותו און איר פאר שוועקט מיין נאמן באמרים

רד"ק

בסודת שמש וער מבאו. כל היישוב הוא בסודת הארבע ואינו כן מצפון לדרום כי אינו מיושב כלו: גדול שמי בגוים. כי אף על פי שעבדים לצבא השמים סודים בו שאני הכהה הראשונה אלא שעבדים אודה לפי דעתם שיהיו אפציעים בני ובנים וארול דקרו ליה אלהא דאלהין: ובכל מקום שמי מונש לשמי. אם היתה מצוה אותם כמו שצויה אתכם היו מקטירים ומנישים לשמי ועוד כי מנחה טהורה היו מנישים לא כמו שאחת עושים שאחם מניש מנחה סבא ונבחה. אפירושן אף על פי שיש מקטירים ומנישים לעבדים דגמה לשמי: (יב) ואתם מחללים אותו. הפך הניחם שהם ככבדים ומגדלים שמי וכי יש חלול גדול מזה שתמברו שלחן ה' מנזלו הוא

מצודת ציון

לכדודי ומנחה טהורה לא כאשר אתם עושים להגוים לפני כסול וניבו הוא לחמו מנחת חנוכה ואתם מחללים אותו: כסול וניבו הוא לחמו מנחת חנוכה ואתם מחללים אותו:

מצודת ציון

(לקמן ג'): (יא) סבוא. ענין שקיעה כמו כי את השמש גדלשם כ"ח): בוקבר. מלגון הקטרה: מונש. מן הא הקטרה:

משלי חכמים

(יא) כי מנחה ששש עד סבוא גדול שמי בגוים גור. הקב"ה ואם פון מנחה גייט וואס דיא זונן הייבט אן צוא שיינען אויף דער וועלט ביו מערב גייט וואס דיא זונן גייט אונטער און מיין נאמען גייט בייא דיא פעלקער. אויף אלע ארשער און געעריקערס קמורת אונ פון איין מקריב קרבנות צוא מיין נאמן. פאר וואס נאמן גייט אין דער נאנצער וועלט בון איך געלויבט. הקב"ה נישט האב' אין מיין נאמען איין געלויבט. דער ענין איז אין א' שפסאם האם געוואנט א צירק וואס גיין נאמען האם פון גינערקט אין דער נאנצער וועלט. אקער גיט געווער האם אים גינערקט. אפאקל איז אפאלקשער קנעכט גינערקט אין דיא ווייטע קרנות ווא דער האם געוואקס אז דאסין האם

נאנט דר האר איבער אלי חילול: (יב) ואם שלחן ה' מנזל הוא סיט דעם וואס איר נאנט נאמן

וַיִּבְנוּ נִבְזָה אֲכָלוּ: יִיאַמְרֹתֶם הִנֵּה
 מִתְלַאֵה וְהִפְחַתֶם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת וְהִבְאֵתֶם גְּזוֹל וְאֶת־הַפֶּסַח
 וְאֶת־הַחֹלֶה וְהִבְאֵתֶם אֶת־הַמְּנַחֶה
 הָאָרֶצָה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה:
 יִיאַרְדּוּ נֹכְלֵי וַיִּשְׁבְּעֵדְרוּ וְזָכַר וְנִדְרֵי וְזָבַח

הוא ובקירו מיתקתא
 כנייה: י ואם תיקרון הא
 ד אית ינא מלאותנא
 ושניקרון יהיה אפר יו
 צבאות וימיתן איתון
 באנים ודמגיר ודמריע
 ויפיתן איתון ליה
 בקירבנא ודמקבל יהיה
 בקשוא מועדון אפר יו:
 י וליט דעשירי כביל
 ואת בעדריה דבר ודוא

ת"א חא ספסא סימא ל דק פ"א
 רש"י ת"ע תחת אותי

ספר"י קרא

מכבדון אוהי ואהם מחליין: (יב) וניבו נבזה אכלו. ואהם
 אמרתם מאכל שלחנו נבזה הוא. דעו לכם כי מי שאומר בניבו
 כן כאלו יהיה נבזה ומסא: (יג) ואמרתם הנה מתלאה
 והפחתם. כשתחליקין לכם בשלחן נבזה אהם אימרים בתנם
 נלאינו שבאנו מרחוק בשביל לחם גדול כפוש שחם לחשקנו ודבר
 זה אהם מפחיתים ומצניעים כלפי שמים. והפחתם לנו צמר
 כמו הדחב החורים. וכמו שפ"י (יד) וארדו נוכל ויש
 בעדרו זכר וגודר וזבוח פשתת לה. וארדו נוכל כמו בנכליהם

ואת שמי: (יב) וניבו נבזה אכלו. יטבו של מנחה הסגור
 כשפתותיכם זכו חמיד נבזה אכלו וזכר חומרים עליו
 כלומר כבר הולאתם עליו דעה זו וזכר חומרים עליו
 למזכתי: אכלו. מאללו: (יג) ואמרתם הנה מתלאה.
 בהמה כחוסה ולזנו עניים ואין יכולת להשיג למכרה נדרים
 וכן תרגום יונתן הא דליתיתנא מילותנא: והפחתם
 אותה. זו אחת מ"ת תיבתי של תקון סופרים הפחתם
 והפחתם. והפחתם. וכתבו אותו: והפחתם. וכתבו אותו:
 את שולתי: (יד) נוכל. מתנכל כמרמה בדברי סקר לפני לאמר אין לי עובד מו: ויש בעדרו זכר. ליל

רד"ק

שפירושו נבזה **הי"ו**: וניבו נבזה אכלו. ניבו דברו כמו ניב
 שפתיים ר"ל דברו של הכהן הסקריב מה הוא שאומר תמיד
 נבזה אכלו לביטר לחם המזבח ואכלו שהוא חלב ודם מניאל
 גבוה הוא ויש פשרשים וניבו מענין תנובה חלב: בתים הוא
 וסבירן מתנא כנייה: (יג) ואמרתם. עתה יוכיח ישראל
 הטובאים הקרבן תאמרו בהביאכם חוש לעזרת הנה מתלאה
 כלומר יאמר כל אחד לחבירו בהביאו הקרבן כמה אני יגיע
 ולחוא מזה השנה שנסאתי על כהפי ר"ל שהוא שרן וביבל בשר:
 והפחתם אותו. והפילו אותו על הרקיע ד"ק בויין וכן ת"י
 אותו מענין מחפ פשע שענינו ראבון פשע כלומר הטובאים
 ואחרי מנין והפחתם מענין נופח באש פהם כלומר הם אמורים כי יעשים הם
 שהוא שפן ובעל בשר אחד כהפך כי כל כך הוא כהפיש ור"ל בשר
 דאיתנא מלאוהא: (יד) וארדו נוכל. חושב כשחבת רעה וגישה בדרם וכן הדין
 לחמיתו וכן תרגום לחרנו בפרסם להקפסליה כנביל: ויש בעדרו זכר. כבשר לבגד
 מלכודת ציון

אכן ערא
 שהיא פרי השפתים כי כל דבר ע"ו לו פרי כפי פנינו:
 (יג) ואמרתם. מתלאה. הכר ה"א כמי מנה גידך מה
 זאת התלזה בעבור המזרה אין לחם לשים בשולחן:
 והפחתם אותו. שהוא כמו פית ואין זו כדי: והבאתם.
 הנה השולחן רק ועל המזבח מנחה לינינו כאשר רציתו:
 (יד) וארדו נוכל ויש בעדרו. חושב כמזכר כנביל

מצודת ציון

(יב) וניבו. ענין למישהו כמו טרף נפש פסחים (שמיים י"ז):
 אכלו. מאללו: (יג) מתלאה. ענין עיפות וגישה כמו פה כל
 התלזה (שמיים י"ח): והפחתם. ענין לזכרון ומנחה כמו מנחה כפס
 (איוב י"א) הוה מלשן כהנה וכביעת דוח: (יד) וארדו. ענין
 קלקה: נוכל. ענין פרמיותו כמו וימנעלו אותו (בראשית ל"ז):
 כמה למפה כשם למקום ד"ס כי מעיוו לסקר לבניו: והפחתם אותו.
 דעני כשר וזכר כנבא ל כי הוא כהוש כל כנבא ע"ו שמעיל לנדעו
 לפני קצין גול וספסה וחולס: ותבאתם את הסנהא. ר"ל הוולל
 מידכם: (י"ד) וארדו נוכל. ארדו כמערס לונח שאין גידו יחד

מצודת ציון
 כהה למפה כשם למקום ד"ס כי מעיוו לסקר לבניו: והפחתם אותו.
 דעני כשר וזכר כנבא ל כי הוא כהוש כל כנבא ע"ו שמעיל לנדעו
 לפני קצין גול וספסה וחולס: ותבאתם את הסנהא. ר"ל הוולל
 מידכם: (י"ד) וארדו נוכל. ארדו כמערס לונח שאין גידו יחד

משלי חכמים

עין דעם צדק געוים ניש גינאון אג ער האם גינאנס איה
 דק אז ער אי דער צדיק. אין יעדער שקאנס וואס ער איז
 געקומען וואס עין אים גיעקען גרויס כבוד און פיל געלט און
 פקעות. וויא ער איז צדיק געקומען אהיים כבוד און אהריות
 רייכטהיים. איז באוואקסן גינארוין דיא פאנשאקעיים וואס ער
 האט גיקאפן. האט עין דאס דעצדיליק דעם צדיק. האט ער
 געלאכט און האט גינאנס איינס וויא איה איז גרויס עין
 גאטען איז אויך עין וועלט. אפילו עין האט ער פקעות עין
 פון גיעקען. עין האט דאך אפער דאס גיעקען וועגן פון
 נאנט גאט דר האר איבער אלע חילוה ונבאנאס נול
 בקהא און איין הינקיריגי און איין קראנקי נבאנאס
 איהה פירקס אפר ה וועל איה רען דם באווייליגין פון

פירוש ע"מ
 מיש דאם איז דר מוקם איז איין גיריכט וניבו נבזה
 אכמי אונ די רייד ווס איר רעמ תמיד פון דעם מוקם
 איז דם רען איהר נאנט עם איז מבוזה דאם עסין
 שפיוו פון דעם מוקם: (יג) ואמרתם הנה מתלאה אונ
 איר נאנט נון דם איז איין מאקער בהמה נעם דם
 איה אן פר איין קרן נוארום מיר נען ארימע לייט
 אונ דר קיט הפחתם אותו אפר ה צבאות מאקם איר
 ושראל מרויעריג מוין מיש דאם איז דר מוקם און
 ויה הפסח ויה היתית אונ איר ברענגנט איין גינאנלתי
 את הפתחה אונ איר ברענגנט דם פר איין מוקה הארצה
 אייה ואנט גאם: (יד) וארדו נוכל ויש בעדרו זכר אונ
 פאר

מלאכי א ב

מִשְׁחַת לְאֲדָנַי כִּי מִלֶּךְ נְדוּלָּה אָנֹכִי אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת וּשְׁמִי נִזְרָא בְּגוֹיִם :
 ב * וְעַתָּה אֲלֵיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת
 הַכְהֵנִים : ב אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם-לֹא
 תִשְׁיָמוּ עַל-לֵב לְתֵת כְּבוֹד לְשְׁמִי אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת וּשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת-
 הַמַּאֲרָה וְאֲרוֹתַי אֶת-בְּרוּכֹתֵיכֶם וְגַם

מִיב לְקַדֵּר וּדְבַח דְמַחְפֵּי
 קָדַם וְיִ אֲרִי מִלֶּךְ רַב
 אָנֹכִי אָמַר וְיִ צְבָאוֹת
 וּשְׁמִי חֲסִין בְּעַמְּמֵינִי :
 א וּבְשֵׁן לְכֹחַ סִפְּקֵי הָא
 הָא כְּהֵנֵי : ב אִם לֹא
 תִקְבְּלוּ וְאִם לֹא תִשְׁוּן
 דְחֵלְמִי עַל לֵבָא לְמִפְּן
 דְקָרָא לְשְׁמִי אָמַר וְיִ
 צְבָאוֹת וּשְׁלַחְתִּי בְכֹחַ נֵת
 מִאֲרָה וְאֲרוֹתַי נֵת
 בְּרֻכֹתֵיכֶם וְאֶף בְּלִשְׁוֹנֵי
 אֲרִי

מהר"י קרא

והוא שפתתכל ופערס שנודר להקריב נכר תמים וזוכה אורתי
 שיש בו מום, וארתו שיש בו מום הוא משחת. כמו משחתם
 בהם מום בם :

ב (ב) אם לא תשמעו ואם לא תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את
 ברוכותיכם. וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את
 המארה ובקללה אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ו
 מפני מה שנהג וגם ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

רש"י
 ההגון לעולה והוא נודר וזוכה מכהת. כעל מום כמו
 משחתם בהם (ויקרא כ"ג):

ב (א) אליכם וכו'. הבהננים. אני מלכו הנלוה הזאת
 שלא תקריבו הלה על מזבחי: (ב) וארותי.
 וקללתי את ברוכותיכם מה כבודי לברך לכם הדגן והתירוס
 והיבאר: וגם ארותי. וכלמת חין לתלות הדבר על
 הדבר בתנאי אבל לא חייתי צריך שלבוקף אארז ות ברוכותיכם אארז

אכן עזרא

ורבים כמותם: ונודר וזוכה משחת. וזכר חונדר לפי שיש קרבן
 שהוא כשר לנדבה ואינו כשר לנדב כמו שרוב יקולס לפיכך
 אמר ונודר כי אפי' לנדב מביאין קרבן משחת. משחת ר"ל שיש
 בו מום פעול: כי מלך נדול אני. ואיך הבו ארתי: ושמי נזרא
 המארה ובקללה אחת לפד שהם טקבלים הקרבן הבשחת מיד
 המביאים אותו והיה להם לבנות אותם ולהורותם כי אין זה
 הקרבן ראוי להקריב לפני כמו שפנתה ארתי ההורה: (ג) בכם.
 במקבלים ובמביאים: את ברוכותיכם. שברכתי אתכם אחר
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

דרן ערמה: זכר. שהוא תמים: משחת. כמו מושלך:
 ב (ה) ועתה. דנרתו מליכס: (ג) אם. וארותי את

מצודת דוד

מצודת ציון
 ב (ג) המארה וארותי. עלשון לזכרה וקלס:

הכאוי לטולס: ונודר. והוא מוכר וזוכה ל' מה נשחת וכמות:
 כי מלך נדול אני. ומכללוי אפי' כן להקריב לפני כן הכונסכר:
 ושמי נזרא בגוים. כל המביאים ילכס מלפני: ב (ה) ועתה
 קרבן נשחת וכמות: (ג) לית כבוד לשמי. לכל נחללו בקרבן
 חסין רלוי ל: ושלחתי בכם. דככהים ודכהים: וארותי

פרוש ע"מ

משלי חכמים
 נאקען גוייל קען האם געפינגס אז איך קעט די קענט. ונארום
 אז ויאי האלפין וויסען אז ויאי גינגען גיט דיא קענט צוא מיר
 ונאקען ויאי דיא דיא קענט אים גיט גינגען. דיא געלדיקע
 איז ויאי דיא פלעקער. דיא נאקען וועלס בענשטן ווייסן אז
 קס איז דיא אגאס וואס זי האט בעשאפן דיא וועלס אונ זיין
 נאקען איז גרויס אויף דער וועלט. נאר גוייל קעט האט איהם
 קיינער גינגען. קוקען בענשטן אונ נארען. אונ זאגן ויאי
 גינגען דיא נאקער וואס האבן בעשאפן דיא וועלס אונ קען
 דינס צוא ויאי אונ קען איז מקריב קרבענט צוא ויאי ווייל קען
 פיינט ויאי זאגן אמת. זאגט הקב"ה פיינ נאקען איז גרויס
 בייא אלע פלעקער. אלע פלעקער זענען מקריב קרבענט צוא
 פיינ נאקען. ויאי זענען גיט מקריב דיא קרבענט צוא מיר.
 אקער צוא פיינ נאקען זענען ויאי מקריב דיא קרבענט. ויאי
 פראקשין מיר זענען מקריב דיא קרבענט צוא דעם נאט וואס
 האט בעשאפן דיא וועלט. ויאי גינגען דיא קרבענט צוא דיא
 עבודה זרה ווייל ויאי פיינט אויף דיא עבודה זרה אז צוא פן
 איך. אקער ווען ויאי געלן דערקענען אז דיא עבודה זרה
 זענען פאלשע אונ וועלן ווקה זיין מיר צוא קענען וועלן ויאי
 גיט דינען צוא איין אקערען נאר צו מיר אליין:

פר שאקמין ואל זיין דר וואס פראקטט איין ערקמה
 אונ זאגט איך האב קיין בעקערי בהמה פון דער
 דאווענער צו מקריב זיין פר גאט אונ אין אמת איז
 יוא דא אין זיין פטאדע איין וויידר נוס איז ראי צו
 איין עולה אונ ער איז פנדער אונ קוילעט איין פאר
 דארקענע פהקה צו גאט פלוקר די נוס האט איין
 כום פי סך גדול גאט מ' צבאות איך גין איין
 גרוקר סלף זאגט זאגט ד' האר איבער אלי חילוול
 וישי טרא בגוים אונ מיין נאקען איז פארקטמינ צווישן
 די פעלקער דרום קער מען עס גיט מאן צו מקריב
 זיין אזוי איין קרבן פר מיר:

ב (א) ופקה אליכם

אם לא תשמעו ואל תשמו ואל תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את
 ברוכותיכם. וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את
 המארה ובקללה אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ו
 מפני מה שנהג וגם ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

ב (א) ופקה אליכם המצוה הזאת הפהנים אונ הדינט שאף
 איך צו אייך פהנים די דאווענער מצוה דס איר
 זאלט גיט מקריב זיין אועללע קרבענט אויף מיין
 מזבח: (ב) אם לא תשמעו ואל תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את ברוכותיכם
 וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את המארה ובקללה
 אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ומפני מה שנהג וגם
 ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את כבוד לשמי על לב לתת
 כבוד לשמי שאתם עושים את

אם לא תשמעו ואל תשמו ואל תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את
 ברוכותיכם. וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את
 המארה ובקללה אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ו
 מפני מה שנהג וגם ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

ההגון לעולה והוא נודר וזוכה מכהת. כעל מום כמו
 משחתם בהם (ויקרא כ"ג):

ב (א) אליכם וכו'. הבהננים. אני מלכו הנלוה הזאת
 שלא תקריבו הלה על מזבחי: (ב) וארותי.
 וקללתי את ברוכותיכם מה כבודי לברך לכם הדגן והתירוס
 והיבאר: וגם ארותי. וכלמת חין לתלות הדבר על
 הדבר בתנאי אבל לא חייתי צריך שלבוקף אארז ות ברוכותיכם אארז

ורבים כמותם: ונודר וזוכה משחת. וזכר חונדר לפי שיש קרבן
 שהוא כשר לנדבה ואינו כשר לנדב כמו שרוב יקולס לפיכך
 אמר ונודר כי אפי' לנדב מביאין קרבן משחת. משחת ר"ל שיש
 בו מום פעול: כי מלך נדול אני. ואיך הבו ארתי: ושמי נזרא
 המארה ובקללה אחת לפד שהם טקבלים הקרבן הבשחת מיד
 המביאים אותו והיה להם לבנות אותם ולהורותם כי אין זה
 הקרבן ראוי להקריב לפני כמו שפנתה ארתי ההורה: (ג) בכם.
 במקבלים ובמביאים: את ברוכותיכם. שברכתי אתכם אחר
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

ב (א) ופקה אליכם המצוה הזאת הפהנים אונ הדינט שאף
 איך צו אייך פהנים די דאווענער מצוה דס איר
 זאלט גיט מקריב זיין אועללע קרבענט אויף מיין
 מזבח: (ב) אם לא תשמעו ואל תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את ברוכותיכם
 וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את המארה ובקללה
 אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ומפני מה שנהג וגם
 ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את כבוד לשמי על לב לתת
 כבוד לשמי שאתם עושים את

אם לא תשמעו ואל תשמו ואל תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את
 ברוכותיכם. וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את
 המארה ובקללה אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ו
 מפני מה שנהג וגם ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

ההגון לעולה והוא נודר וזוכה מכהת. כעל מום כמו
 משחתם בהם (ויקרא כ"ג):

ב (א) אליכם וכו'. הבהננים. אני מלכו הנלוה הזאת
 שלא תקריבו הלה על מזבחי: (ב) וארותי.
 וקללתי את ברוכותיכם מה כבודי לברך לכם הדגן והתירוס
 והיבאר: וגם ארותי. וכלמת חין לתלות הדבר על
 הדבר בתנאי אבל לא חייתי צריך שלבוקף אארז ות ברוכותיכם אארז

אם לא תשמעו ואל תשמו ואל תשמו על לב לית כבוד לשמי
 אמר ה' צבאות ושלחתי בכם את המארה וארותי את
 ברוכותיכם. וזה תנאי שאוכר אם לא תשמעו ושלחתי בכם את
 המארה ובקללה אחת לפד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארותי, ו
 מפני מה שנהג וגם ארותי. אלא כך פהרהו אנכי שנתתי את
 כבוד לשמי על לב לתת כבוד לשמי שאתם עושים את

ההגון לעולה והוא נודר וזוכה מכהת. כעל מום כמו
 משחתם בהם (ויקרא כ"ג):

ב (א) אליכם וכו'. הבהננים. אני מלכו הנלוה הזאת
 שלא תקריבו הלה על מזבחי: (ב) וארותי.
 וקללתי את ברוכותיכם מה כבודי לברך לכם הדגן והתירוס
 והיבאר: וגם ארותי. וכלמת חין לתלות הדבר על
 הדבר בתנאי אבל לא חייתי צריך שלבוקף אארז ות ברוכותיכם אארז

אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׁמַיִם עַל־לֵב :
י הֲנִי גֵעַר לָכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזֵרְתִי פָרֶשׁ
עַל־פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲנִיכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם
אֲלוֹי : י וַיִּדְעַתֶּם כִּי שִׁלַּחְתִּי אֵלֵיכֶם
אֶת הַמְצוֹה הַזֹּאת לְהִיֹּת בְּרִיתִי אִתְּךָ
לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ה בְּרִיתִי

ארי ליה כון משוון
 דחלתי על לבא : ג הא
 אנה ניה לכן בעללת
 בר נרעא ונאלי בקתה
 חו ביון על אפיון
 נאכטל רבות רבות
 ויהקנע חולקנות סניה
 ד והדעון ארי שלחתי
 לתכון גת ספקדקא
 הדא למהו קנמי דעם
 לוי אמר וי צבאות :
 ה קנמי הנה עמיה חיי

מחר"ל קרא ת"א וזו"ל : סכת פא 5 ביות . סקוה עטר 26 רש"י

תנאו שלחתי להם לא ישמעו כי ידעתי שלא תשמעו לפיכך
 אני עמתי הרוחיה : (ג) וזרתי פרש . של כהמות חניכס
 כלומר לא תקבלו סכר מחתי כי אם לרעה ולנזות ואעגור
 לכס את זרע הסדה : ונשא אתכם אליו . פרש כהמות
 קרבנותיכם ואלו אתכם אליו להיות זוללים וכניס כמותו :
 (ד) להיות בריתי את לוי . אלתי ספק שתקיימו (אתי)

אבן עזרא

ברכותיכם . כדרך גינה השני וגם ארוחיה מפעלי
 הכפל והטעם הכרחה : וגם , ככה עשיתי עד עתה
 כי ארוחתי את הכרחה מפני שאלו שמתם על לב : (ג) הנני .
 אנכי בורע שלא ימנע צעבור עולות שלתי ריק ומלת
 חניכס כמו אסרו את צעבותים והנה פירוש חניכס
 קרבנותיכם אורה אותם על פניכם ועעם ארוחיקם מעל
 פני שלא תראה אתכם : ונשא אתכם , העשא לו האויב
 אליו : (ד) וידעתם . אז תדעו שלא לא תשמעו אלי עתה
 ידבר עי שתרכל עהם חייבים לכבד הכהנים שמרתי הסם
 ועשוכאשר יורו אתכם ולא תביאו מנח' בעל מוס' (ה) בריתי .

הרעה והאפ אני אעשה זאת לכם : (ג) הנני נזיר לכם את הזרע .
 שלא יצמח : וזרתי פרש על פניכם פרש חניכס . קרבן חניכס
 שהקריבו לפני אני מודה פרש על פניכם כזה שמכיוון לו
 דירון שאין לו בו חפץ וזרקו אותו על פניו ונשא אתכם אליו :
 (ד) להיות בריתי את לוי . שתשמרו אותו כרית שכרתי עם
 אלהים ופניהם שהיו משבם לוי : (ה) בריתי יהיה אתו החיים
 ותשלום ואתכם לו מורא ויראני . וכן הוא אובר הנני נתון לו
 את בריתי שלום וכך נהתי אתכם לו שהיא מוראי עליו וגם הוא
 רדיק

אחפך לכם הכרחה למארה : וכן ארוחיה . כלומר עד עתה
 ארוחיה הכרחה שנתתי לכם מעת שהחליתם רבותי כהבאת
 הקרבנות ונתה איתם עוד במארה אם לא השמנו : (ג) הנני
 נזיר לכם . ענין ההכרחה כמו נערת גוים . לכם בעבורם : וזרתי
 פרש . וזרתי מליל הוא מבנין הדורש כמו מודה ישראל פרש
 זבל הבהמה כמו ואת פרש ארץ תחילה פרש ואחר כך פרש
 ואמר פרש חניכס והוא כמו כבשים ר"ל כי בהמות הקרבנות
 יקרא חניכס וכן אסרו חן בעבותים חנים יקופו חלב וחי ונקרא
 הקרבן חן לפי שרוב הקרבנות קריבים בחו ור"ל בזה הענין כמו
 שאמנם כניס אותי בקרבנות כך אבוח אתכם בהם כי הדבר
 הנזכר שבהבחה והוא הפרש אורה ארוה על פניכם .
 כלומר אשים אתכם לבשת ולכוין מפני הרעב שאשחית
 זרעו שחורעו ואתם תשארו לבחורין לחם ותחיו לבשת
 בין גוים אשר סביבותיכם כי ברעב יהיו לבשת בלשתי
 ושעבתי אותו ולא אתן אתכם עוד כהנים וזרתי אתם
 הנני ישא אתכם אל הכוהין הזה סדה כנדר אתם כהנים
 (ה) להיות בריתי את לוי . לפיכך אני מצוה אתכם כל כך לפי שארצה שהיהו בריתי עם שבם לוי שקיימתי (וכן בריתי
 וידעתם . להיות בריתי את לוי .

מצודת ציון

(ג) נזיר . טעין ועקת נזיפת וזרתי . אסור כנו מודה ישאל (והנה
 א"ל) : פרש . זבל ולואה כמו וקצבו וסכס (ויקרא ד') : חניכס . כן
 יקבלו הקרבנות לפי שניכנס אליו וכן אסרו חן בעבותים

לכל האמם : וזרתי . אסור זבל על פניכם וחזרו ונפרש זבל
 אותו אסור לכוף אתכם כי כדרך שחטם כניס שמי : ונשא . העון
 אשר שחתי עמכם הגלות הזאת להיות כהנים ככונני סוף למען
 ר"ל על ספקי רשע השטט ענת כחתי הכנים להיות הסכסוף לו ולזרתי
 פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

ארוחיה אונ איה.האב שון איה פר שאלמין די ואכין
 כי אינכם שמים על לב ווארום איה ווייס דם איה נועם
 גיט מאן איה אייער השון צו געבין קבור צו מיין
 נאמן דרום האב איה פר פאר שאלמין די ואכין :
 (ג) הנני גיער לכם את הברע גון איה וועל אן שרייען
 צו איה אין די וואמען ווי נאלין גיט וואקסין וזרתי
 פרש על פניכם אונ איה וועל פר שפרימיין דם מיסט
 איה אייער פנים דהיינו פרש חניכס דם מיסט פון די
 בהמות ווס איה ברענגט אין אייערע רקים טובים
 דם וועל איה פר שפרימיין איה אייער פנים קלומר
 איה נועם דר פר . מיין שבר גיט מקבל זיין פון מיר
 נישא אתכם אליו אונ דאס מיסט פון די בהמות פון
 שבים

את ברכותיכם . ר"ל את ברכותי שבידתי אתכם מעת הוסד היכל
 ה' כמ"ט כתיי אהפך לקבלה : וגם ארוחיה . ועתה גם העתקם
 המשמשת עתה חניכס בעקרה כי חיי ארוחיה כי חניכס שמי על לב
 להוסר בכסותו : (א) הנני נזיר לכם . בעבורם הפער את הזרע
 המסנהמות שחטם מקריבים לפני סהום הדבר היחסי לחלם ככהא
 סוס שנידכם ישא אתכם אל הכוהין סוס : (ג) וידעתם . דעו לכם
 שקבלו גמול טוב להיות מקיימי הברית אשר כתיי עם שבם לוי
 ולזרתי אחריו : (ה) בריתי יהיה אתו . הברית שהיה לי עמו

הִיְתָה אֵתוֹ תְּחִיּוֹם וְהַשְׁלוֹם וְאַתְּנֶם לֹא מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נָחַת הוּא׃
וְתוֹרַת אֵמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא נִמְצְאָה בְּשַׁפְּתָיו בְּשִׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלֶּךְ אֵתִי וְרַבִּים הַיֹּשִׁיב מַעֲוֹן׃ זִכְרִי שַׁפְּתֵי כֶהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקֹשׁוּ

וְשִׁלְמָא וְנִהְבַּת לִיה אֲוִלְפִין אֲוִרְתִּי שְׁלִים וְדַחֲלִין מִן קִרְבִּי וּמִן קִרְבִּי שְׁמִי דְחִיל הוּא׃ וְאִירְתָּא דְקוֹשְׁמָא הוּא בְּפוֹמִיָּה וְשִׁקְרָא לֹא אִשְׁתַּבַּח בְּסִפְוֵיהִי בְּשִׁלְמָא וּבְרַעוּתָא וּבְהִרְצוּתָא הַלִּיד קִרְבִּי וְסִגְוִיָּין אֲתִיב מְחוּבָּא׃ זִכְרִי שַׁפְּתֵי כֶהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקֹשׁוּ

ת"א ומפני שמי... דעתי לא... (פסוקים) : כהן יבקשו... (פסוקים) : כהן יבקשו... (פסוקים) : כהן יבקשו...

מרה"קרא
 יוראני נחת הוא... שבאמת היה מורה הוראות לישראל : ורבים השבו מעון... בדבר זה שהיה להם משפטים ישרים : (1) כי שפתיו כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבא הוא... ולכן כתיב לכהני תהנות כהונה לפי שיאמרו "שפתיה" שיורו דעת והכרתה וישראל יבקשו מהם הוראה וכן הוא אומר ובהא אל הכהנים היום ואל השופט אשר יהיה בימים ההם.

בברית כרתו לשבט לוי : (ה) החיים והשלום. כאלמר לפניהם את בריתי שלום (המדרש כ"ה) והוכחה לו ולזרעו אחריו הרי טיהר רצו כהנים : ואהנם לו. שיקבלם בצורח וכן עשה וייראני : נחת. לבן התת. כתיב : (ו) בשלום ובמישור הלך אתי. אהרן והלעזר וסניהם וכן במעשה העגל השיבו כל שבעיהם מעון כאלמר ויחספו אליו כל בני לוי (גמות ל"ג) : (ז) כי שפתי כהן מפיחו. סבכר דבר זה מכור להם יורו משפטך ליעקב

עלוהם מוטל לשמור דעת. למה שהרי. ותורה יבקשו (דברים ל"ג) : כי מלאך ה' קדום בדרך הוא

רד"ק
 היתה אתו. עם ראש השבט לכהונה והוא אהרן קדוש ה' ופנחס אשר קנה לאלהיו ופנחסם נאמר תנינו נתון לו את בריתי שלום ונאמר לו עוד והיה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עליהם והחיים נתן לו כי בו מצאנו לו היום יותר משלש מאות שנה אפי' למי שאמר כי פנחס אינו אלוהי שיהי מצאנו אותו שהיה בפלגיש בנבעה המיש' ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עוד לפני בימים ההם והיו לו בישותו עד היום תהיה יותר משלש מאות שנה : ואהנם לו מורא. החיים והשלום נתתו לו כעבור מורא שיראני : ומפני שמי נחת הוא. שרשו התת ופירשו שבדבר נודעה מפני שם ה' ויהי והיבית ליה אילפן אוריתא שלום הו' : (1) תורה אמת היתה בפיהו. כמו שזוהר תורה ה' בפיו שהיה מורה אותה לרבים כי היתה בלבו והו היתה אמת שלא היה אחר בהתואחד בלב הו ועולה לא נמצא בשפתו : בשלום ובמישור הלך אתי. בשלום שהיה דבק בו לעשות חפציו על דרך יעשת שלום. ובמישור שהלך בדרך בני אדם בדרך ישרה ובשינויה הוא אתי כי כאלה חפצתי לעשות חסד ומשפט ישרה ורבים שמעו לו והשיבם מעון : (2) כי שפתי כהן ישמרו

אבן עזרא
 כרתו ברית עמו כי בעבור שהוא מקריב קרבני יהיה לישראל הקיים והשלום וטעם ואהנם על ישראל שהם נתנו לו והשלום נתת כמו לנו כעבור ונודעה מנורת תרצו התת והטעם כפול וכן אלוהים כי ואהנם לוי מלות וחוקים והם תורת כהנים : (1) הורת. אמר יפת זה נאמר על אהרן. ורצו יטועה אמר על פנחס והנכון כי על פניהם אמר ועל צניהם הקדושים כי ככה ראוי להיות אתי גדול : היתה בפיהו. אלוהי מוקבל שומד : ועולה. לשאת פנים : בשלום. עם ישראל. ובמישור. לעשות מלוותי : (1) כי. דבק כי בהיות הכהן ישר רצו הישרים והנה שפתי כהן דבק עם אבר למעלה כי מלאך שלום השם הוא ציונו וצדקה בארץ : ורבים השיב מעון. שהיה מורה התורה המיד לכל ורבים השיב מעון : ויהי אמת דעת. כי בן יאור לכל כהן שישמרו דעת המצוה והחוקים לישראל את כל החוקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה ונאמר יורו משפטך ליעקב

מצודת דוד
 (הפסוקים ק"ה) : (ב) נחת. ענין שחד מעו ויהי פתח פה לים (בשלוש) : (1) ובמישור. על ישר : (1) מלאך. שנית מעו ויחמך

הסופר לו שהיום והשנים : ואהנם לו תורה ויראני "ל" את אלה נתת לו בעבור המורה שהיה בלבו ויורם מעטו וכלל המלות לתוך פתחו : נחת הוא. כול היה מפקד ונעמד : (1) הורת. למד מורה עם השם ולא נעם מדרך המצא : ועולה ונר'. כפל הדבר בכניסה וההרכיב בדרך מושג : ורבים. "ש" סוכמותו שני בני אדם "ל" כהן כל זה רחמי לכל כהן כי שפתי כהן ראויים שימרו את

ע"ט
עֲשֵׂת פְּרִטְיָקִיּוּם אִיו עַר יִגְאֻנְגִן מִיַּם מִיר וְרַבִּים הַיֹּשִׁיב מַעֲוֹן אֹנֵן פִּיר לִימֵי הָאָבֵן זִי אֹנֵן יִקְעַרְט פּוֹן וַיִּנְדֶּר׃
 (1) כי שפתי כהן ישמרו דעת דען די לעפצין פון דעם כהן מוהרן הימין דאם וויסין שאפט פון דר תורה וזוהר יבקשו פסיהו ווארום די ישראל מוען פרעגן איין לערננג פון זיין מויר דהיינו די רינים פון איסור ודוהר דען דם אין ווארין איבר געקעמפערט צו די פהנים זיין נאלין לערננין און פקעגענין די משפטים און דיני תורה צו די ישראל כי מלאך ה' צבאות הוא דען דר כהן אין איין שלים פר גאט דר האר איבר אלץ

פירוש
 שָׁבַט לוי דם איך האב אים צו גיזאנג דאם לעבין און דעם שלום זינס אונ זיגע קינדער וואהנם לו מורא ויראני און איך האב אים גיגענין די מצוה פון מין תורה ער נאל זיי מקבל זיין מיט מורא און ער קם און גיטאן און האט מורא גיהאט פר מיר ויגפן שפי נחת הוא און פאר מין נאמען איו ער צו כראבין גיווארין און קם מורא גיהאט : (1) משה אמת היתה בפיהו די אמרה תורה אזי גיווען אין זיין מויר און איין אום רעקט איו גיט ווארין גיפונען אין זיגע לעפצין פשוט ובמישור הלך אתי מיט שלום און מיט

**בְּאֵהוּן לְחַלֵּל בְּרִית אֲבֹתֵינוּ: י" בְּגֵדֵה
 יְהוּדָה וְהוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל
 וּבִירוּשָׁלַם בִּי וְחַלֵּל יְהוּדָה קִדְשֵׁיהֶּה
 אֲשֶׁר אֱהַב וּבַעַל בֶּת־אֶלְנֹכַר: י"ב יִכְרַת
 יְהוָה לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עַר וְעֵנָה
 מֵאֱהָלָי יַעֲקֹב וּמִיַּיִשׁ מִנְחָה לְיְהוָה**

צבאות

ה'א מגדל יהודה : מגלה זו ספרדן עב :

לְאֶקָא קָמָא דִּי עָם
 אֶקְהָלָנָא: י" שְׁקֵרֵי
 דְבֵית יְהוּדָה וְהוֹעֵבָה
 אֲתַעֲבִידַת בְּיִשְׂרָאֵל
 וּבִירוּשָׁלַם אֲבִי אֲפִיסוּ
 דְבֵית יְהוּדָה גִּפְשֵׁהוּן
 דְבֵהוּ קִדְשָׁא קָדְשָׁא יְיָ
 דְרָחֵם וְיִתְרַעֲוּ אֶלְמֹסֵב
 לְהוּן גִּשְׁוֹן בְּנַת פְּרָחַי
 כּוּכְבָּא: י"ב וְשִׁצִי יְיָ
 לְגַבְרָה דְיַעֲקֹבָהּ כִּרְ וּבֵר
 כִּרְ מִקְרָוּ יַעֲקֹב וְאִם
 קָהֵן הוּא לָא יְהִי לְיָה

רשי

(י) לחלל ברית אבותינו. ברית שברת הקדוש ברית הוא עם אבותינו בנינו: (יא) כי חלל יהודה: את עלמו שזהו קדש לה' ראמת תבחושו (ורמיה ב'): ובעל בת אל נכר. טעמו נשים נכרות כבבל ואפילו הכהנים כמו שמופיע בספר עזרה (ע' י') ורבותינו אמרו מלאכי זה עזרא: (יב) ער ועונה. ער בתלמודים ועונה בתלמודים: ער לשון חורף: ונמשל מזה: וחס כהן הוא

אכן עזרא

וזכרתי אחד למה נבגוד לוי חסו לחסותו כדעבור זה הפרעה לחלל ברית אבותינו שקבלו את התורה: (יח) בגדה. קדש הסעל כאלו בניס כחשוב כמעט בנינו ומתו: ובעל. מגורת כי ובעל חמור בחולה: בת אל נכר. עובדת עכו"ם: והטעם שאינם מוזב אחד ומאל אחד: (יג) ער ועונה. מעט העניין וכן וכד. ויפת אמר כאשר תלין נפשו יהיה בנו עונה כי לא ככרתה משפחתו ולא העושה זאת החוועבה כמו אשר יעשנה

דכתיב ורובק באשתו. וצוה לישראל שיהיו קרושים וחקרוש העריות אשר קרושים תהיו. וישראל גם כן נקראו קדש כמיש קדש ישראל לה'. והנה הם מחללים אתם כמיש שהיא בת ישראל ובושאים נכרות וזהו ובעל בת אל נכר בלומר בת שעובדת עכו"ם הפך מה שאמר אל אחד בראש. ורובק פירושו כי כל העוה הוא חתולן לעבדים דכתיב ובעל בת אל נכר וכו' וכן עליו לא לה' נכר אלא על הבא על הנשים: יב) עונה. כלומר שלא ישאר בבתו חי שלא יודיע בבתו כי שבעת הקדש שם. וער הפך מה שחזק שהיא אש כמיש שן אישן המות ישתי או יגוה לי. ויפת ער ועונה כר ובר בר. ורובק פירושו אם תלמיד חכם הוא לא יהיה לו ער בתלמידים ועונה בתלמידים ואם כן הוא לא יהיה לו כן כמיש מנחה לה' צבאות כי גם כן התלמידים נשאו נשי' ככרית כמיש בספר עזרא:

מצודת דוד

סגולה טופסן השמש וכשחמו ונמאסו בנינו בעליהן ונפשו עליהן כמיש נכרות וכוונתם הנכיל על זה ואמר תמוע נכד כהן לחלל עוד כענגיה הויה לח ברית חלסו כי תחורס חסרה לכהההן בעמים ודרכי הוה קבלנו בכרים ככללות כל דברי תורה: (ג) בגדה יהודה. הסעל ויחוס טעם דבר עזרה והטעם ללכת לטעם אחר יחוסטם אס נכרים לה הוה המעשה רב כמיש טעם נטווח נחמט יחוסטעם ער הקודש: כי חלל יהודה קדש ה'. ר"ל חלל כל עלמו סביב קדש ה' ועתה נחמל כמיש טעם נכד כח טעם אל חסר: (יג) אשר יעשנה. חרוב הסוהס לנכיל כמיש עב אל נכר: ער ועונה באהלו יעקב. כמיש יסיה סהלני יעקב עמי מנכסוה כמיש יסיה לו ער ולה עונה. ער הוה חלמדי העצרה לנפלו לרבו ספקתיו. ועונה הוה חסס העונה פירושו ע"ש

אין יצין ברודר צו פר שוועקיך דעם פריתות בְּרִית וּסם גַּאט הַמָּה פֶּר שְׁנִינִיךָ מִיַּם אוֹגְנֶרְעֶה עֲלִמְעֶרֶן: (יא) בְּגֵדֵה יְהוּדָה וְנִי שְׁבָם יְהוּדָה הַמָּה גִּפְשֵׁי לְמִשְׁמֵת אוֹג אִיין אוֹם וְעֶרְדִּינֶה נֶאֱהָ אִיו וְאָרְרַעַן גִּיטְאָן צְוִיִּישִׁין דִּי יִשְׂרָאֵל אוֹג אִין יְרוּשָׁלַם בִּי חַלֵּל יְהוּדָה קִדְשֵׁי ה' דְּרַעַן שְׁבָמָּה יְהוּדָה הַמָּה יוֹף אֲלִיין פֶּר שְׁוֹעֵבְתָם וּסם עֶר אִיו גִּינְוֶעַן הִילִיג צו גַּאט מִיַּם דְּעָם אֲשֶׁר אֱהַב וּבַעַל בֶּת אֶל נֹכַר הַמָּה יִכְרַת אֶת יְהוָה וְיִתְרַעֲוּ אֶלְמֹסֵב לְהוּן גִּשְׁוֹן בְּנַת פְּרָחַי כּוּכְבָּא: י"ב וְשִׁצִי יְיָ לְגַבְרָה דְיַעֲקֹבָהּ כִּרְ וּבֵר כִּרְ מִקְרָוּ יַעֲקֹב וּמִיַּיִשׁ מִנְחָה לְיְהוָה

מדר"י קרא

באחינו איש עם אחיו: כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב. כך מפורש בכ"ד כשחזרו כללות כלל תפחחו כפייהם של נשוחים סבת השמש והיו מרשים איהם והרשיבו התחיתם נשים נכרות: ובעל בת אל נכר. אחר הלשון שהופס שקרא לאשה יתרות קדש לה'. על אותו לשון תופס שקרא לארסית בת אל נכר: (יב) יכרת ה'. לאיש אשר יעשנה ער ועונה. לאיש אשר יעשה עבירה יכרת לו הקב"ה בן ועונה מאהלו יעקב. ער כמו שהגדה כאורה רענן: ומניש מנחה לה' צבאות. אם יהיה כהן נולד באיור לא יהיה מניש מנחה:

רר"ק

באיש כאשה ובלנו הוים אס כן מדעי נבנה איש באחינו ועוד אמר כלה אל אלה כראנו כלומר באל אחד אנו טאטגוים שורד בראנו לא כאלהו העניים שאתם נושאים נשים מהם לחלל ברית אבותינו כי ברית אבות הוה שלא לנכוד באשתו לא אחרים אבינו א"מם שלא היו לו בנים משה לא נכר בת שישא אשה אורת אלה ער שהיא מרעובה אברה לו בא נא אל שפחה אולי אבנה מנחה וכן יצחק אבינו אף ע"פ שחיתו רובק קרא לא נשא אחרת עליה. וכן יעקב אבינו לא נשא מרעובי אשה על נשיו ער שהן נתנו לו רשות מדעת: ויולו בגדה. ויברושלים. כלומר אפי' בירושלים שהיא מקום בית המקדש עשו התנבים חזאת: קדש ה' אשר אהב. דבוק האיש והאשה יחד קדש לה' הוה שלא ישתחו עצמם אל כל אשה כמו שנשנים תהוים. ובסוף העריות אשר קרושים תהיו. וישראל גם כן נקראו קדש כמיש קדש ישראל לה'. והנה הם מחללים אתם כמיש שהיא בת ישראל ובושאים נכרות וזהו ובעל בת אל נכר בלומר בת שעובדת עכו"ם הפך מה שאמר אל אחד בראש. ורובק פירושו כי כל העוה הוא חתולן לעבדים דכתיב ובעל בת אל נכר וכו' וכן עליו לא לה' נכר אלא על הבא על הנשים: יב) עונה. כלומר שלא ישאר בבתו חי שלא יודיע בבתו כי שבעת הקדש שם. וער הפך מה שחזק שהיא אש כמיש שן אישן המות ישתי או יגוה לי. ויפת ער ועונה כר ובר בר. ורובק פירושו אם תלמיד חכם הוא לא יהיה לו ער בתלמידים ועונה בתלמידים ואם כן הוא לא יהיה לו כן כמיש מנחה לה' צבאות כי גם כן התלמידים נשאו נשי' ככרית כמיש בספר עזרא:

מצודת ציון

ענינו אהוה וקודסה: לחלל. ענין הכיסול והספדה: (יג) ער. מלכותו ומחיתו: ועונה. מנשין עמיס ומשיבה: מהלל. ר"ל מלחלו חוסר: ומניש. מקייב: מנחה. מפורס וקרבן: מלחלו חוסר:

פר איין ווייב: (יב) יכרת ה' לאישו' צו דעם מאן ווס מוט די נאך וועט גאט פֶּר שְׁנִינִיךָ צו אים איין וואכונדיגין אין איין עֲלִמְעֶרְעֶר (פֶּלֶקֶר אִיין וון ווס זאל ניין איין חרור צו עֲלִמְעֶרְעֶר און אַלע שְׂאֵלוֹת וואס מען וועט איהם פֶּרְעִיגן) פון די גינצעלעך פון יעקב דאס זענען די דְבֵי מִקְרָשִׁים וַיִּנְיֵשׁ מִנְחָה לְיְיָ צְבָאִיה אונ אויב דער מענטש איז איין פֶּהן וועט ער גיט זיך צו צו האבן איין וון וואס זאל גינצעהנען איין מְנַחָה פֶּר גַּאט דֶּר הַאֵר אַיְקֶרֶר אַלע חִילּוֹת.

חֲבֵרֶתְךָ וְאִשֶׁת בְּרִיתְךָ: מו וְלֹא־אֶחָד עָשָׂה וְיִשְׂאֵר רוּחַ לֹו וְמֵהָ אֶחָד מִבְּקֵשׁ זָרַע אֱלֹהִים וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחֵכֶם

שׁוֹפֵתֶיךָ וְאִמְתָּה מִקֶּדֶד: מו הָלֵא חֲדָה אֶבְרָהִם יַחֲדוּ דִי מִיְהוּ אֶבְרָהִם עֲלֵמָא וְמֵה חֲדָה מִגְּזֵי אֶלְתָּו דִי יִתְקַבֵּל לִיהַ וְלָד מִן קַדְשׁ וְיִתְקַפְּרוּן

סוה"י קרא

במי הפרים וחמאתם גורם שאין הקב"ה פונה לרצונתם: (מו) ולא אחד עשה. ואם תאמרו הלא אברהם שהיה אחד עשה כן שלח את הגר על פני שרה אשתו והיליד מבנה בן: ושאר רוח לו: והקב"ה משיבם רוח אחרת היתה לו שלא נתכוון לעבירה שהיא היה מבקש שיתן לו הקב"ה זרע. אבל אחם שהתבוננתם לעבירה תשמרו ברוחכם שאישי באשת נעוריו לא יבגוד. עוד פי' אחר ולא אחד עשה בתפלה. וכי לא

רש"י
דמדנקין וכן תרגם ונקוטתם בפניכם (ס כ"ו) ותדנקין לו' חלק הטוב ומלעטער בעלמו: (מו) ולא אחד עשה. הקדוש ברוך הוא: חלקם והוא תהלה: וישאר רוחו. הרוחות והמלאכים. לו. היו. מהלך הרשעין ולא כולם: ומה האחד מבקש. האחד שמנו מבקש למנוח עלילות לאכזרו שהיא בת זוגו שהיא זרע אלהים מה היא הועבה שגזבה אותה וזה לשון תרגום של יונתן אלף ז"ל ומה האחד מבקש זרע ויהא קטעם הרוק חבית מבקש מלהתגרע עם ומה האחד וממנו חלק זרע אלהים ויש פותרים על פי האגדה שנתקבלו נשאי הנכריות אל הנביא אמרו לו ולא אברהם עשה כן שנשא הגר על אשתו. אמר להם לא דעתו כדעתכם לך נתן כה עינו דעת אחרת היתה לו. אמרו לו: ומה האחד מבקש. מה היתה דעתו. אמר להם להיות לו זרע אלהים ותרגום של יונתן הכוזב בעינו שלא מניחו לא נקרא ולא נמשנה שרם משמע לשון אמר חלף מבקש שאלו יבגודו כשנשן סרייס כמו אכלה ומדקה רכסה (דליל ז') ונלשן משה ואמר הייבי מיתות הוין ממותן ספירש אבל לשון שומר משמע אין שרם משמע: ונשמרתם ברוחכם ובאשת

רד"ק

לו נשים רבות אם יוצא אבל לקחת נכריות זו היא רעה רבה שצראת לעניות נכריות נברת בבוז או יותר מבנה ודין הוא שחבבה עליכם שיתוכים: (סו) ולא אחד עשה. אברהם שהיה אחד ואם לכל הבאים אחריו באביתו לא עשה כמו שאחם עושים כי לא דרך אחר התאזה ולא בעל אפי' בשרה אלא כדי להשאיר זרע אלהים. כלומר שציה אלהים יתברך ולא יפיר לא דרך אחר התאזה ולא בעל אלא לטובת פריה ורביה. ואולי פי' כי הם דברי הגם לנביא והם דברי הטיה. שאנחנו עושים שתיני אשתו ובעל הגר שפחתו ואל"פ ששאר זרע אלהים. כלומר כשבועל הגר לא בעל אלא כדי לבקש זרע לפי שלא היה לו זרע משרה אשתו. ואעפ"י הוא לא נבד בשרה אשתו כי ברצונה וברשותה עשה הדבר אבל אחם תשמרו ברוחכם ומה שיש ברוחכם לא יבגוד. ופי' ושאר רוח לו ענין יתרון ומעלה כמו יתר שאר ויתר עז כי כמו שיש בשרש יתר ענין השאר וענין מעלה ושבת כן יש בשרש שאר ענין השאר וענין יתרון ומעלה כלומר יתרון רוח ומעלה הית לו לאברהם: אל יבגוד. כן דרך המקרא לומר לנבא וישאל לנבא בבקשים אחר. ופי' הלא חד הויה אברהם

אבן עזרא
ובין אשת נעוריו: (פי) ולא אחד. מכס עשה כדת ובאברהם רוחו לו ולפי חלומה מה האחד הוא מבקש זרע אלהים במלות הכס ועטע ובאברהם רוחו לו שלא להתערב עם בת אל נכר על כן כתוב ובשמרתם ברוחכם ובאשת להשאיר זרע כמיש פרו רובו: ושאר רוחו לו. יתרון הרוח היה לו. ודברי רבינו. ופי' כי הם דברי הגם לנביא והם דברי הטיה. שאנחנו עושים שתיני אשתו ובעל הגר שפחתו ואל"פ ששאר זרע אלהים. כלומר כשבועל הגר לא בעל אלא כדי לבקש זרע לפי שלא היה לו זרע משרה אשתו. ואעפ"י הוא לא נבד בשרה אשתו כי ברצונה וברשותה עשה הדבר אבל אחם תשמרו ברוחכם ומה שיש ברוחכם לא יבגוד. ופי' ושאר רוח לו ענין יתרון ומעלה כמו יתר שאר ויתר עז כי כמו שיש בשרש יתר ענין השאר וענין מעלה ושבת כן יש בשרש שאר ענין השאר וענין יתרון ומעלה כלומר יתרון רוח ומעלה הית לו לאברהם: אל יבגוד. כן דרך המקרא לומר לנבא וישאל לנבא בבקשים אחר. ופי' הלא חד הויה אברהם

מצודת דוד

(סו) ולא אחד עשה. ל"ל והם משיבו לומר וכי אברהם הקדוש חמד נבי"א חמד היה לכבדם (המקל ל"ג) וכי הוא לא עשה כולם הטובים הוא לא עשה כל המעלות על פניו: ושאר רוח לו. ק"ל כי היה לו יתרון רוח מנחה ויחלף לו ומעלה לפעולה: ומה האחד מבקש. ל"ל ע"ז חשיב לנכס ומכס סוף הכבוד הוא מבקש בעצמו וזה וכי עשה זאת המעלות הויהו הטוב סוף הכבוד סוף הולידך ממנה (כדלשון ע"ז): ונשמרתם. לכן סוף שמעתי כדלשון

פירוש ע"ט
ווי ע"ט שמיים אין ספר יתוקאל (אחד היה אברהם) המ ער דען ניש או גימאין ער המ דאך אוה גימאין הגר חאמשע ער המ גיהאמ שרה פר איין ונייב המ דר נביא גיגמפערט צוא וי ישאר רוח לו אברהם האמ איין אנדער דעה גיהאמ דרינגן ניש פון האנות לבו וועגין האמ ער דס גימאין אוו ווי איר מוט האבין זיי ווידער גיפרעמט דעם נביא ויהי אהרם בבקש אוו ווס המ דר איינער געערט ווס איי ויין דעה גיווען דר מיט האמ דר נביא זיי גיגמפערט ער האמ באגערט צו האבין פון שרה זיי אלהים געמליקע קינדער פלוקר פרוקע אבער איר ישארא מוט ע"ס פון אייער האנות וועגין ווייב זיי זענען שיין דרום זאג איה איה וגיגמפערט ווייב דס איהר זאלט זיין גיהיט אין אייער ווילן אונגגינער פון אייך זאל זיין ווילן ניש פלעמטן אין זיין ווייב פון זיין ווייב:

פורת ברית גימאין פיר דיר: (מו) ולא אחד עשה המ דען נאמ ניש באשאפין לכהתלה אדם וחוה איין מענקט אוו דער נאך המ ער זיי צו טיילט ישאר רוח לו אוו דר אנדערער רוחות פלוקר אלע מענמשען זענן דאך אירוס גיקומן פון אדם הראשון ויהי האחד בבקש זיי אלהים אוו ווס באגערט איינער צו גיטיגען פלפוליים צו זיין ווייב ווס זי איין זיין בת זוג אוו איז גאמט קינד וגיגמפערט פרוקע אוו דרום זענען איהר ישארא גיהיט אין אייער ווילן אוו א מליקער פון אייך זאל: זיין ווילן ניש פעלמטשן אין זיין ווייב פון זיין ווייב אוו דר קורש אנה כואמט אוו דעם פישט פון דעם פסוק דען די ווס האבין גימאין דיא נשים בגליות האבין זיך אין גימאילט צום נביא אוו האבין גימאנט צו אים ולא איהר גישה האמ דען אברהם אביר ווס ער ווערט אן יורדיין אהר אוו

בנפשתיכון ובאמת
 נקיותך לא השקר:
 מן ארץ אם סניף לה
 פשרה אמר יי אלהא
 דישראל ולא תבטי
 חמאה בקבושה אמר יי
 צבאות וחסה פירון
 בנפשתיכון ויא
 השקרן: יי אלהיתן
 קדם יי בנפשתיכון
 ואם תיפירון גשה
 אלהינא מד מוהי
 בקצתון אמריו קל
 דעביד ביש פירון קדם
 יי ובהון רעוא קדמיה

ובאשת נעוריה אל יבגד: מן כירשנא
שלח אמר יהוה אלהי ישראל וכסה
חמם על לבושו אמר יהוה צבאות
ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו:
יו הגעתם יהוה בדברייכם ואמרתם
במה הונענו באמרכם כל עשה רע
טוב בעיני יהוה ובהם הוא חפץ או
 תרא טח טח קיטוב טח
 איה

רש"י
 נעוריה אל יבגד . רוסך : (טז) כי שנא שלח רבותיהו
 חלוקין בה במסכת גיעור יז מהם חומרים הם שמתא בלח
 איתה ננט ותכסא לאחר : וכסה חמם על לבושו . הכל
 זאת כלום הוגנת לעשות חספרום עליה עליך להחזיקה
 וזאת כלום הוגנת עליה טעמה וזאת מקיטור ומזערה תמיד : (יז) באמרכם כל
 עושי רע וכו' . או איה אלהי המשפט . לפי שאתם רואים דרך רשעים ולחור זעדיקים מעושים ונכסלים .
 חומרים אתם בלבבכם אחד משי דרכים הללו כל עושה רע טוב בעיניו ולא חזין דין ופירע . וכן פתרון טון
 המקרא כל עושה רע טוב בעיניו לכן הוא מלליה חומם או אם חין זאת איה חלבי המשפט שאינו נפרע מהם :

מדר"י קרא
 עשה הקב"ה ויוח האיש והאשה : ושאר דוח לו . וכך התייר
 לפניו לשאר בני אדם ליוזם יור : (יז) או איה אלהי המשפט .
 שאם אמר שאינו רוצה בעושה רע איה אלהי המשפט .
 שאינו נושה משפט עבתי . אלא ודאי הוא חפץ בו :

לך ג שתק וכו' . או איה אלהי המשפט . לפי שאתם רואים דרך רשעים ולחור זעדיקים מעושים ונכסלים .
 חומרים אתם בלבבכם אחד משי דרכים הללו כל עושה רע טוב בעיניו ולא חזין דין ופירע . וכן פתרון טון
 המקרא כל עושה רע טוב בעיניו לכן הוא מלליה חומם או אם חין זאת איה חלבי המשפט שאינו נפרע מהם :

אבן עזרא
 נעוריה אל יבגד רוחכם : (טז) כי שנא . השם ישנא
 שיעלה חיש את אשתו העוורה ויבא אחר יבשה או השם
 יראה חממו שהוא כסתר : (יז) הונעתם . פרעה אחרת
 ידעו כי השם הנכבד לא ייגע ויזך ויעשה ממשור רק היא
 כלשון בני אדם שלא יסביל עוד כל עושה רע ולוי שהוא טוב
 בעיניו לא היה מגיחו לעשות ואם חלמרו עוד יעשה מעט
 מתי היה זה ואיה הוא למה לא יעשה משפט וזאת הכוונה
 לעתיד ובתחלה יבא חליבו חלשר הוא כתוב בסוף הספר :

מצורת דוד
 אבן עזרא : (טז) כי שנא שלח . השם טעמה איה מד בלא חלל
 לבסוף כלוק אל הלהבה בלא חומם ונכסה ומכסה להם אב
 חמול חן בעיניו : וכסה וכו' . כלל א : יבשה חמם על לבשו
 מונעל כלומר לא יסביר חמם סתם לנכשו כשרא אשתו יושנת חמיו וכו' ויבשה וכו' .
 ישארים כעושים לנכשו כהקם לבסוד הלה וכל תעגרו כהן לשנות כהן עלתן כהתם עתים כסיוח : (יז) הונעתם וכו' .
 חמם מייגעים לפי העקום בדלכויס ודבר ככל בני אדם כי הכל יתבצר לא ייעך ולא יגע : ואחרת . והם חלמרו בדבר זה
 חמם מייגעים לפיו : באמרכם . כלל אשוי נכס כמה שאת חומרים כל עושה הכע כוא טוב בעיניו ה' והוא חסך דעה : או איה אלהי
 המשפט . כלל א אם חין כי אין טוב בעיניו עושה רע איה חלבי המשפט לפי חינו עושה כהם משפט וכללו ילמרו מן חין כע
 טעמה לו או חינו מעשים :

מצורת ציון
 (טז) חמם . ענין מחשבת רעה וסלחה : (יז) הונעתם . עלשון
 יעשה ועייפות : חפץ . ענין כלון :

פירוש ע"מ
 אף אייה ותשמרתם ברוחכם ולא תבגדו דם איר ואקט
 זיין גיהים אין אייער ווילין אונ זאלט נים פערקטשן
 אין אייערע ווייבער : (יז) הונעתם' בנפשתיכון איר קט
 מיר גימאקט גאט מיט אייערע רייד ונאקטס כפה
 דזינגט אונ אוב איר וועט זאגן מיט ווס האבין מיר
 אים מיר גימאקט זאג איה איה מיט דעם קט איר
 איהם מיר גימאקט בנפשתיכון כל עושה רע טוב בעיניו ה'
 מיט דעם ווס איר זאגט איינס פון די צוויי מוז זיין
 אדער אימליקער וואס בוט בייו אונז און גאטס
 אונגין אונ גאט וויל אין די רשעים אונ דרום גייט
 זיין וואל אונ די צדיקים גייט שלעכט או איה איה
 המשפט

פירוש ע"מ
 אף אייה ותשמרתם ברוחכם ולא תבגדו דם איר ואקט
 זיין גיהים אין אייער ווילין אונ זאלט נים פערקטשן
 אין אייערע ווייבער : (יז) הונעתם' בנפשתיכון איר קט
 מיר גימאקט גאט מיט אייערע רייד ונאקטס כפה
 דזינגט אונ אוב איר וועט זאגן מיט ווס האבין מיר
 אים מיר גימאקט זאג איה איה מיט דעם קט איר
 איהם מיר גימאקט בנפשתיכון כל עושה רע טוב בעיניו ה'
 מיט דעם ווס איר זאגט איינס פון די צוויי מוז זיין
 אדער אימליקער וואס בוט בייו אונז און גאטס
 אונגין אונ גאט וויל אין די רשעים אונ דרום גייט
 זיין וואל אונ די צדיקים גייט שלעכט או איה איה
 המשפט

פירוש ע"מ
 אף אייה ותשמרתם ברוחכם ולא תבגדו דם איר ואקט
 זיין גיהים אין אייער ווילין אונ זאלט נים פערקטשן
 אין אייערע ווייבער : (יז) הונעתם' בנפשתיכון איר קט
 מיר גימאקט גאט מיט אייערע רייד ונאקטס כפה
 דזינגט אונ אוב איר וועט זאגן מיט ווס האבין מיר
 אים מיר גימאקט זאג איה איה מיט דעם קט איר
 איהם מיר גימאקט בנפשתיכון כל עושה רע טוב בעיניו ה'
 מיט דעם ווס איר זאגט איינס פון די צוויי מוז זיין
 אדער אימליקער וואס בוט בייו אונז און גאטס
 אונגין אונ גאט וויל אין די רשעים אונ דרום גייט
 זיין וואל אונ די צדיקים גייט שלעכט או איה איה
 המשפט

אֵיה אֱלֹהֵי הַמְּשֻׁפָּט׃ ג אֵ הַנְּנִי שְׁלַח מְלָאכֵי וּפְנֵה דְרָךְ לְפָנַי וּפְתַחֵם יְבוּא אֲלֵיכֶם הַיְכָל הָאֲדוֹן ׀ אֲשֶׁר־אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וּמִלֵּאךְ הַבְּרִית אֲשֶׁר אַתֶּם חַפְצִים הַנְּהַיָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ יוֹמֵי מִכְלָכְךָ אֶת־יוֹם בּוֹאוֹ וּמֵי הָעֹמֵד בְּהִרְאוֹתָו כִּי־הוּא כָּאֵשׁ מִצְרָף

או אכא אלקה דקביר דינא : א קא אפי שפח מלאכא ויפני אוקחא קדמי ובקפוי געור לקהליה רבא די אהון בען ביה ומלאך קומא די אהון עקן ביה קא אמי אפר וי עבאות : ג ופן מסוכר ית יום פיתודי ופן יקום באהגליומיה ארי רונניה פאשטא מספי ובקבוריה דמסגרי ביה

רש"י

ג (א) הנני שולח מלאכי, לכפר את הרשעים : ופנה דרך מן הרשעים הארון אשר אתם מבקשים. אלוהי המשפט : ומלאך הברית : וטקס נקט ברית : (ב) ומי מכלכל, ומי יגיד : ומי העומד, שיוכל לעמוד : ובבורית מבכסים, ככורית של מכנסים אבן עזרא

ג (6) הנני שולח מלאכי, יתכן ליתווה משיח בן יוסף : הארון, הוא הכבוד הוא מלאך הברית כי הטעם כפול : (ג) ומי מכלכל, כפול כמו יביל מעלמלך ויעילו : כי הוא כאש מצרף, הנה זמתי הנכונה בנבואת זכריה

חיבולו, לפי שלא נגלה הקץ ולא נחבא בספר הויאל אמר כי פתאום יבא שלא ידע אדם יום באר שרם באר שיבא, כפי שי סתומים והתימים הדברים, עד עת קץ : הארון, הוא מלאך הברית, או אפר מלאך הברית על אלהו, וכן אמר באגדה שלאחר קצא על ברית מילה שבטנה מהם מלכות אפרים שנאמר קנא קנאתי להו אלהי ישראל כי עובי בריתך בני ישראל, אמר לו קנאת בטישים וכאן אתה מקנא על המילה חייך שאני ישראל ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו לעשות כשא הכבוד לאלהי שנקרא מלאך הברית שנאמר ובמלאך ברית אשר אתם חפצים תהג בא אבר הו צבאות : תהג בא, יבא בוכי וכן ראשון לציון תהג תהג : (ג) ומי מכלכל את יום באו, מי יהיה שוכל את יום בואו כי ביום בואו יצרפו רבים : כי הוא כאש מצרף, שם הוא על היום שזכר כלומר אותו היום יהיה כמו אש שמצרף הסתים בן הספס כן יבדלו הרשעים בן הטובים ויחסי הרשעים וישארו הצדקים וכן אמר בנבואת זכריה והבאתי את השלישיה באש : וכבורית

מצודה דוד

ג (6) הנני שולח מלאכי, טובש ומעלט להסיב על מלכותו בלמנו איכ זכרי המשפט ויחלץ הנה בונן המלכות השעירה אכלת כי מלאך שמיים והוא ינסף הדך לפני, ר"ל כהן יצטרע מן השמים והמוזרים לטבר לח אכלן לפני בזוי לטבות כליהיה האדון וכו' : זה מלאך הנשיה אכל עין כל לוס מלכה ונחילט לו ומקטב ציחוט : ומלאך הברית, כן יקרא אלהי הנביא כי הוא קח על ברית המניה שמנעום מלכות המפיס ק אלוהי : אשר אתה חפצים, שיכא נכשר המלוכה ונחיהיה המניח כי הוא מועדת על הכבושה הוזה ועל הממסו כמ"ש במוק הספס הכס אכני שונה לבס את אלוהי הנביא וכו' : תהג בא, אמר נלבון עבר כי כלשר יבא המשיה יהיה אלוהי נכר כל כי הוא יקדם לכל : (ג) ומי מכלכל, ומי יוכל לספול את יום כל המלאך האפסה הדך ומי היוכל להתקיים ביום שמיים נבלה ועלס המלאך ההוא וכוא כלל מנין גמיש : כי הוא, כי המלאך ההוא יסא כלש המלאך את הכסף ויזקף את הסעי ומכורית של המכנסים שאמר פירוש עיט

מצודה ציון

ג (6) ובנה, ענין הספס ועשור כמו עיית לפניה (החלים ס') : (ג) מכלכל, יסכול כמו ומי יוליטו (יולא צ') : מצרף, מיין

השמיים אדר עם איה תליקה מין גאם גימ פר האגרון ווארום ועין גימ אזו וואו איז דר גאם וום טוב אין משפט ווארום נוערט עד גימ גיצאלט פון דיא רשעים אזוי נאגט איהר ישראל אזי מיט די פרייע רייד מאכט איה מיר גאט :

ג (א) הנני שולח מלאכי, נון איה גאט וועל שיקון מין שליח צו אום ראמין די רשעים ויפה גרה לפני אונ עד וועט אום ראמין דעם וועג פר מיר פון די רשעים פלוקר עד וועט אום ראמין די רשעים פון דר וועלט ופתאום יבוא אל חיכלו אונ פלוצלונג נועט עד כובין אין זיין פאלץ דר האר וואס איר פנערט אונ פרעקט נאך אים דס איז דר סלך המשיה ופלאך הקיה אונ דער מלאך הברית דס מיינט עד אלהו הקביא אונ דרום ווערט עד אן גירופן מלאך הברית

קח : ג ויהגלי לצדקא
 ויבדקא פגור די מצרף
 ומדפי פקא ויבדו ות
 בני לוי ויזקק ויהון
 קדבא וככספא ויהון
 קדם : וי מקרבין קרבן
 בזכו : ד ויהגלי קדם
 וי קורבן אנש יהודה
 ויהגי וירשעם פיומי
 צדקא וכ שגין
 דמלקדמין : ה ואחרי
 עליכון למעפד דיא
 ויהי מקריי כבון לקהיד
 מוחי בחרשא ובגופיא
 ובדמשחבין לצדקא
 ובאגסי אנרא דאגרא
 ארמלא ויהס ומסמן
 דין גירא וקא דחילו

וכברית מכבסים : ג וישב מצרף
 ומטהר כסף ומטהר את בני לוי ויזקק
 אתם כזהב וככסף והיו ליהודה מנישי
 מנחה בצדקה : ווערבה ליהודה מנחת
 יהודה וירושלם פיימי עולם וכשנים
 קדמניות : ויקרבתני אליכם למשפט
 והייתי עד ממהר במכשפים
 ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי
 שכר שכיר אלמנה ויתום ומטיגר

ג' א' ייבב מלך : קידושין ט' (יבמות קידושין ט') : עד פסוק : מניח ט' :

מרהרי קרא

בהראותו ליפרע מן הרשעים : (ג) ומהר את בני לוי .
 כנגד שאמר למעלה שחתם ברית הלוי חור ורפא כאן ומהר
 את בני לוי . וכנגד שאמר לברית ה' לאיש אשר יעשה ער
 וענה ומניש מנחה לה' חור ורפא כאן והיו לה' מנישי מנחה
 בצדקה : (ח) והייתי עד ממהר : שאני סמך לחעיד עדות על

מכבסים

וכמו הבורית של מכבסי הנבדים שמעברים בו הכתם
 מן הבגד והרשעים הם הכתם כמי שכתם עונן לפני : (ג) וישב
 כמו השופט שיושב לשפוט את העם ולהבדיל החייב מן חוכאי
 כן יהי אהו והיו היום שיהיה מצרף ומטהר כסף ומעביר מבגד
 הסיים וחס הרשעים : ומהר את בני לוי . והם הכתמים . ולמי
 שדרב עליהם כפרשה שלמעלה זכר אותם עתה כפרת : מנישי
 מנחה בצדקה . מה שאין כן כהני חורו חזק כמו שאמר למעלה
 שהיו מקריבים בהמות בעלת כוס : (ה) ועברה . זכר יהודה
 וירושלם כי שם בית המקדש : (ו) וקרבתני . באותו היום שזכר : אליכם . תרוו שיהיה ביום ההוא . וההורית שעברו אם
 לא קבלו דינם בעולם והוה יקבלו בעוה"ב : עד . כי אני יודע הנפתרות ואיעיד בתם במה שעשו : ממהר . לשלם נבולם :

מצודת ציון

זכר מהכין כמו להסתיך ולא כעסק (יבמות ט"ח) : וכבורית . שם
 עסק המנהך וכן ומתיי קי כורית (יבמות ט"ז) : מכבסים . מנבין
 כיום : (ג) כסף . כמו כסף : חקק . ענין וזקן ולקוח כמו מוקק
 שכתבים (תהלים י"ג) : בנישי . ענין כרסנא : מנחה . כלל
 המטרה וכל הקרנות כולל : בנישי . ענין כרסנא : מנחה . כלל
 ענין מתקיים וכן וכמי כעבד (יבמות ט"ז) : קרבתות . מלי
 קודם : (ט) ובעשקי . ענין גזל : ומשי . מנשום סכסכ :

פולס הם ימי משה וכשנים קדמוניות הם ימי שלמה שקבל המקום
 (ט) וקרבתני . וזו אקריב אליכם לגשות משפט לשלם נבול מעשה
 את סעודים כי מני כעלמי אהיה עד ממהר לנשות במכסמים וגי

ע"מ

פון די וועשער וואס וואשט אפ אלע פלעקין פון
 דעם קלייד אזו וועט ער בעביר זיין אלע רשעים :
 (ג) וישב מצרף ויטהר כסף און ער וועט זיך געצין צו
 זיין גלייך ווי איין גאלד שמיד וואס לייטערט און
 לייניגט וילקער און דר טעקסט וטהר את בני לוי און
 ער וועט רייניגן די קרבנות וטהר את בני לוי און
 בנהי ובגפא און ער וועט זיין לייטערין אזו ווי קען
 לייטערט גאלד און זילבר והיו לה' מנישי מנחה בצדקה
 און זיי וועלן גינעהן צו צוא גאט איין מנחה מיט
 גירעקטאקייט : (ד) ועברה לה' כהנת יהודה וגי און עם

רשי

שמעביר את כל הכתם כן ועביר כל הרשעה : וכבורית .
 עשב הוא שמעביר את הכתם (כלל"ו אורכ"א שנייר"א) .
 ולשון כורית דבר המולחח ומטהר כמו לכרי לבד (תהלים
 ע"ג) : (ג) וישב מצרף . יפנה מכל עסקיו להיות

אבן עזרא

והנחתיו את השלושית בלש : וכבורית . סווד של מכבסים :
 (ג) וישב מצרף ומטהר כסף . מכל פסול : ומהר את
 בני לוי . הם הכהנים ולא יעשו כלשהו הם עובדי עתה :
 (ד) ועברה . כימי עולם . כהיותם כזית ראשון :
 (ה) וקרבתני אליכם . שיהיו בנימי ההס : והייתי עד .

מצודת דוד

כתמי הנבדים כי כן הוא ישמיד ויכלה כל הסכסכים והפסוקים :
 (ג) וישב מצרף . אלעל בלשון סתנוג כזן הדס סכסכתיף הסווד יבב
 כשופט להיות מלך ומשפט כמו שמלכתי ומשכתי מה הכסף ען
 הסווד והוא וטהר את בני לוי הם הכהנים בני לוי הנגשים לה'
 אותם וטהר לספיר מהם כזו ע"ה : ויזקק אותם כזכב וככסף
 להיות נקיים מכלש כסף וחס יהיו לה' נהגים לפני קרבן ומסולס
 בצדקה כלת וככלו לא כמו נכשוש שמנישים על המנחה להם ונבול
 ומחוסט : (ד) ועברה לה' . אז יטהר לה' משרת יהודה כימי
 קרבנותיהם כלון וירכה הלאם מן הטעם וכללה על המנחה :
 הלאים : והייתי עד ממהר . ל"ל ללא יחטמה המשפט עד יקרו
 ונעשתי שער של שכירות אלמנה ויטום ולא ישלמו סכסכ : ומשי

עם וועט זיין גיורקסט צוא גאט די מנחה פון יהודה
 און ירושלים אזו ווי די קעג ווס פון אייביג אן און
 אזו ווי די ערשטע יארין : (ה) וקרבתני אליכם למשפט
 און איך גאט וועל גינעהן צו אייך צו טאן איין
 משפט אין אייך ויהי עד ממהר במכשפים וגי און
 וועל זיין איין גיאיילקער עדות אין די גישוף מאכיר
 און אין דיא נואפים און אין די נואם שווערין און
 לייניגט און אין די נואם רובין דעם שכר פון דעם
 גירונגערים פועל און פון איין אלמנה און איין ויתום
 און גיניגין דעם משפט פון ציין גר און האבין ביין
 מורא

**כִּי אַתֶּם קִבְעִים אֶתִּי וְאִמַּרְתֶּם בְּמִהָ
 קִבְעֵנוּךְ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה :
 בְּמִאֲרָה אַתֶּם נֹאֲרִים וְאִתִּי אַתֶּם
 קִבְעִים הַגּוֹי כִּלּוֹ : הֵבִיאוּ אֶתְכֶּלֶךְ
 הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצֵר וְיִהְיֶה מִרְפָּה
 בְּבֵיתִי וּבְחַנּוּנִי נָא בָּזֹאת אֲמַר יְהוָה**

בְּמַעֲשֵׂרְיָא וּבְהַתְרוּמָתָא :
 בְּזִלְזוּתָא אִתְּהוּן מְחַלְּשִׁין
 וְקִדְשֵׁי אִתְּהוּן מְרַנְּנִין
 עֲקָבָא פְּרִילָהוּן : אִמַּר
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְתֵּן
 מַעֲשֵׂרְיָא לְבֵית אֹצְרָא
 וְיִהְיֶה מִרְפָּא לְדַמְשַׁקְשִׁין
 בְּבֵית מְקַדְשֵׁי וְגַם לְעֵן
 קִדְשֵׁי בְּהָרָא אִמַּר יְהוָה
 עֲקָבָת אִם לֹא אִפְסַח

ח"א חמלה, כ"ט"ו לו חסידים ג'
 בית חלוני, שנה ג' פסוק ט'
 מ"ד ג' פסוקים שער טו (פסוק ט')

רש"י
 לָשׁוֹן גִּזְלָה וְלָשׁוֹן חֲרָמִי הוּא : הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה . שְׂאֵתָם
 גִּזְלוּתָם מִן הַכֹּהֲנִים וְמִן הַלְוִיִּם הוּא גִּזְלוּתִי : (ט) כַּמְאֲרָה
 אֲרָם נֹאֲרִים . עַל עוֹן זֶה שְׂאֵתִי שֹׁלַח קִלְלָה כְּמַעֲשֵׂה יִדְבֵּס
 וְחָף עַל פִּי כֵן חוֹתִי חֹסֵס קֹבְעִים : (י) וְיִהְיֶה מִרְפָּה . יִהְיֶה
 וּבְחַנּוּנִי נָא בּוֹאֵת . אִם לֹא אִפְסַח לָכֵן אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרְקִיעֵי
 אֲבָן עוֹרָא
 נָתַן עוֹן יִסָּף מִזֶּה הַמַּעַט וְזֶה לֹא עוֹב שְׂאֵתָם קֹבְעִים
 חוֹתֵי מַעֲטֵי הַחֲלָרָה וְהַסְכְּרוֹן אֲשֶׁר חֹסֵס לְחָסֵד
 וְחֹסְרִים כִּי אִם כִּהֵ עַמּוֹ : (י) הֵבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר .

כַּהֲר"י קרא
 קֹבְעִים אִתִּי . בְּחִסְדִּיהֶן . דִּין חַטֵּי שִׁנְיֹול אֲדָם מֵאֵת הַקְּבִיָּה אֵת
 שְׁלֹ שְׂאֵתָם גִּזְלוּתָם אֵת הַמַּעֲשֵׂר וְאֵת הַתְרוּמָה שְׁלִי : (ט) כַּמְאֲרָה
 אֲרָם נֹאֲרִים . בְּשִׁבְלֵי שְׂאֵתָם גִּזְלוּתָם . קֹבְעִים אֵת הַמַּעֲשֵׂר שְׁלִי .
 שֶׁעַד שְׁתִּייתִי כִּחַן שְׁלִקְתִּי מַעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה חִיּוּתָם אֲתָם בְּעַלִּי
 בְּחִים שְׁלִקְתִּים אֲתָם מִן הַלְוִיִּם . כִּכְשִׁיו שְׂאֵתָם כְּחִים שְׁלִקְתִּי
 הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה אִתִּי : אֵל בַּעַל חֵבֶת וְאִתִּי וְאִתִּי מִן הַלְוִיִּם :
 (י) וְיִהְיֶה מִרְפָּה בְּבֵיתִי . מִרְפָּה לְשׁוֹן מוֹן . כַּמוֹ הַמְרִישֵׁי לְחֵם חֶקֶן :

ספד"ק
 לְחֵבֶכֶם בְּכֵם הַכְּחָר אִמַּר חִיבְקֵע אֲדָם אִתִּי : כִּי אַתֶּם קֹבְעִים
 אִתִּי . וְאִתִּי . וְאִם תִּמְשִׁי בְכֵם קִבְעוּךְ . הַהֲשִׁיב הַמַּעֲשֵׂר
 וְהַתְרוּמָה . וְכִי קֹבְעֵי קִבְעוּךְ . עֵינֵי גִזְלָה לְעִיִּתָה הַדְּבַר
 הַבְּחִיר . וְכִי וְקַעַת אֵת קֹבְעִים נֶגֶשׁ . וְיִתֵּן חִירוֹנוּ גִבְרֵ קִדְם
 דִּינֵנוּ וְנִי : (ט) כַּמְאֲרָה אַתֶּם נֹאֲרִים . מִפְּנֵי הַעֲבִירוֹת שֶׁזָכַר
 לְמַעַל כִּסְּ"שׁ וְגַם אֲרוּחֵיהֶן . וְעַד אֲתָם מוֹסִיפִים עַל עוֹן
 וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת הוּא נִחַל אֲתֵנּוּר וְשִׁלַּח מֵאֵר כְּתִבְרָא וְאֲנִינֵנוּ נִתֵּן לוֹ
 תְרוּמָה וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם בְּחֵם כֹּלֵם אֲבָל כְּדַבַּר הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי
 וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם בְּחֵם כֹּלֵם אֲבָל כְּדַבַּר הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי

וְאֲתָם קֹבְעִים אִתִּי מִכֵּה שְׂאֵתָם שְׂאֵל חַנּוּנוּ סִמְנוּ תְרוּמָה
 וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת הוּא נִחַל אֲתֵנּוּר וְשִׁלַּח מֵאֵר כְּתִבְרָא וְאִנִּינֵנוּ נִתֵּן לוֹ
 תְרוּמָה וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם בְּחֵם כֹּלֵם אֲבָל כְּדַבַּר הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי

ספד"ק
 כַּמְאֲרָה . סִמְנוּ בְּעִזְבוֹר זֶה חֹסֵם מְקוֹלָם עֲקָלְלָה כִּי לֹא
 חִי אֲתֵנּוּר וְשִׁלַּח מֵאֵר כְּתִבְרָא וְאִנִּינֵנוּ נִתֵּן לוֹ תְרוּמָה וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי

ספד"ק
 כַּמְאֲרָה . סִמְנוּ בְּעִזְבוֹר זֶה חֹסֵם מְקוֹלָם עֲקָלְלָה כִּי לֹא
 חִי אֲתֵנּוּר וְשִׁלַּח מֵאֵר כְּתִבְרָא וְאִנִּינֵנוּ נִתֵּן לוֹ תְרוּמָה וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי

פירוש דוד
 מוֹשְׁקִים אִתִּי : וְאִתְּהוּם . וְלֹא תִמְשִׁי בְּכֵם מִן אֵלֵינוּ
 חֲסִידֵינוּ : כִּי אִינְכֶם נֹחֲמִים חוֹסֵם אֵל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם מַעֲשִׂי :
 וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם בְּחֵם כֹּלֵם אֲבָל כְּדַבַּר הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי

פירוש דוד
 מוֹשְׁקִים אִתִּי : וְאִתְּהוּם . וְלֹא תִמְשִׁי בְּכֵם מִן אֵלֵינוּ
 חֲסִידֵינוּ : כִּי אִינְכֶם נֹחֲמִים חוֹסֵם אֵל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם מַעֲשִׂי :
 וְהַמְשִׁירוֹת הַיּוֹכְרוֹת לְמַעַל אֵל חַיִּי שׁוֹיִם בְּחֵם כֹּלֵם אֲבָל כְּדַבַּר הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה חַיִּי שׁוֹיִם
 כֹּלֵם לְפִיכָךְ אִמַּר דְּבַר חַיִּי : כִּי הֵאָבִיאוּ . וְזֵהוּ מִרְפָּה בְּבֵיתִי . לְעִים וְלַחֲתָנִים הַעוֹבְדִים לְעַנֵּי

אם

אם

מלאכי ג

זָבָאוֹת אִם-לֹא אֶפְתָּח לָכֶם אֶת
 אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה
 עַד-בְּלִיַּדִּי: **י** וְגַעַרְתִּי לָכֶם בְּאֵלֶּךְ
 וּלְאִי-יִשְׁתַּח לָכֶם אֶת-פְּרֵי הָאָדָמָה
 וּלְאִי-תִשְׁבַּע לָכֶם הַגֶּזֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר
 יְהוָה זָבָאוֹת: **י** וְאַשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל-
 הַגּוֹיִם פִּי-תִהְיוּ אֶתֶם אֶרֶץ חֶפְצֵי אָמַר
 יְהוָה זָבָאוֹת: **י** חֲזֹקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם

לכונן את פני שמיא
 ואמית לכון מוכא עד
 דהיקרון מסת יא ואוהף
 לכון בן סן בלא ולא
 חקל לכון יה אבא
 דארגא ולא תהפיל
 לכון גנפא בסקלא
 אטר יי זבאות :
 י וישפחון והכון כל
 עקמא ארי תון אהון
 תבין בארע בית
 שכינתי וצבדין פה
 רעהי אטר יי זבאות:
 י תקיפו קדמי
 פהגמיכון אטר יי ואם
 תא ביה (פסוק 1)

מהר"י קרא

לכס ברכה עד כלי די . בואח תבחנו איהי שלמי שקבעתם אהתי
 את המעשר והתרומה לפיכך אתם נארים כמארה היתהי גוער
 ככס באוכל : (יא) ונערתו וגר : שאנעור בארבה שחיה איכל
 החכואה עד ככשו ומכאן ואילך לא ישאחית לכס פרי הארצה :
 אתכם נבואם חזר ורפא כאן : (יב) ואשרו אתכם כל הגוים .
 חזקו עלי דבריכם . שהסתחם בדריס

רשי
 מון מוני למטי : (יא) ונערתו לכם באוכל . כחמיל
 ובגוס הניגל לכס את תנולת הסדה והנפן : (יב) ארץ
 ולא השכל לכם הגפן בשדה . עוד . כנגד שאמר למעלה ונחתי
 וכנגד שאמר למעלה אין לי אתם חזר ואמר כאן כי תהיו לי
 ארץ זבוא

רד"ק

בפורענות אהרת . אבל אם תביאו הרורום והמעשרתה כראוי
 אמפיר לזכב וארוק לכם ברכה : עד כלי די . פי אאול עד
 שלא יספיקו לכם כלים ואוצרות : פרח . כתרטבו פרוגס
 ותי עד כלי די עד דהיסדון מסת : (יא) ונערתו . באוכל .
 בארבה האוכל את התבואה : ולא תשכל לכם את הגפן . הגפן
 לא תשכל פריה : (יג) ואשרו . ואמרו אשריכם המורה שאתם
 חרפה כתיבם כפי : הרעב על המארה שאתם נארים : ארץ חפץ .
 שתבואתה מרובה . ויית ארי תרון יתבין בארע בית שכינתי
 ועבדן בה רעותי : (יג) חזקו . שב להוכיחם על מה שהיו
 אוסרים כי אין דין ואין דין : מה נדברנו . שב הפעל פעול

יהריוקותי לכם ברכה . ולא יסחת עוד . ופי קובעים
 כמו המסון ממעטים ומעטכים חתם את הרלווי היוקבע
 היה הוא המעשר והתרומה שלא יתנו בעין רעה במארה
 הוא רלווי שתחיסרו ולא תקבעו אותי . ועתה הביאו אפסת
 ארובות השמים והריוקותי לכם דרך משל על רוב ברכות :
 עד בלי די . לא די לכדור רק יותר : (יא) ונערתו לכם
 באוכל . שלא יבוא עלינו מני קללה כמו חרבה ואללל :
 (יב) ואשרו . כי אחי חפס כנס ובחלאלס : (יג) חזקו .

מצודת דוד

זה את הלוותה סעמים והכפין דרך סב לכס זככה והוא ענין
 גומל והנחה : עד בלי די . ר"ל ל"כ יבנו בתפלות עד שלא יסו
 התרעה די לכס להסוק את הכל : (יא) ונערתו לכם . כעטורכס
 הנהג כסארהם סאובל התפולס ולא יסחית עוד וגו' : ולא תשכל .
 ר"ל הגפן לא תחסור לכס את פריה : (יג) ואשרו וגו' . סאומס
 ושבדי חסכס לבי מדינה סכללה : כי תחיו אתם ארץ חפץ . ר"ל
 סכללה סחיס ארץ סאמל'ת חפן וכלון יושביה כי לא תחסר כל כס :
 (יג) חזקו וגו' . ר"ל דכיס חוקיס קוביס עני : ואברהם . ולס

פרוש עזרא

אם לא אפתח לכם את ארבות השמים אוב איך ונעל גימ
 עפעעין צו אייך די פגעצטער פון דעם הימיל אונ
 ויעל מאכין גיסין צו אייך איין ברקה ביו עס וועט
 גימ ניי גייג און אייגערע היינע צו פר קעטין די
 גאנצע ברקה און פיר ברקה וועט זיין : (יא) ונערתו
 לכם באוכל אונ איך גאט וועל אן שרייען פון אייגערט
 וועגען און דעט לעגער דס און דר היישעריק וואס
 עקס און אייגערתי תבואות דס עד ואל מיינ גימ און
 עסין זיי ולא יאמיתו איהו און פרי האדמה אונ עד וועט
 גימ פון דארבין צו אייך די פירות פון דר ערד ולא
 תשפל לכם הגפן כפלה איהו זבאות אונ וועט גימ פון
 ונארפין צווא אייך דוא וויין שאמקון אין פעלד און
 אהכס כל הניס אונ זיי וועלן אייך לובן אלע פעלדך
 אין דעס לאנד וואס מין ווילין אין דרגין און זאגט
 און דעס לאנד וואס מין ווילין אין דרגין און זאגט

מצודת ציון

ובחנתי . מלכס זככיס סקיון : בא . עמס : ארובה . סלומס
 כמו ולתפוס סעמים ספמחו (בדלמטי ז') : תריוקרו . ענין סולס
 וספסיס מנו על סולס ייקוי סכלת (ח') : בלי . סוא כמו אל
 ולא : די . ענין סססוק : (יא) ונערתו . ענין זעקס וויסס :
 תשכל . ענין סססון ססרי וסול מישלל ממחוסר כליס סכקלס
 סכול : (יג) ואשרו . ענין סכול וסכח כמו אשוי סליס
 (ססליס ס') : ארץ . ר"ל זככין : חפץ . ענין לנן : (יג) חזקו .
 ענין קוסי :

משלוי חכמים

אלע שטקער סחורה דא צו זענענען איינן . דאס זאגט הקב"ה
 צו די יודין איך האב אייך געבליבן אהרה מיס זעקס הונדערט
 דרייצן סצות אונ איך האב אייך געזאגט יעדער סצנה וואס
 איר וועט זיא סקנים זיין אין איר דא אגרויסע הצלחה . אונ
 אויב אייך ווילט גוט גלייבן פורבס נעכטס איין סצנה ווילעט
 איר סיינס אז זיא איר דוא ערשטע אונ דוא סצנה ואלס איהר
 סקנים זיין וזיא דער דין איין וזיא איך האב אייך געזאגט
 איר וועהן דוא הצלחה וואס אייך וועט האבן סון דוא סצנה
 וועט איר שוין וויסן סון איר און אלע סצות . וועלעכע סצנה
 וועט אויס דוא ערשטע דאס איז מעשר . עד האט געזאגט
 איין פעלד אונ געזענען אונ געזענען דוא תבואה אונ זיא אריין
 געברענגט אין שפיקלער אונ אויס געבראשן און פרייסע
 קערנער . נאך דעס ואל סון דארפן געבין דעס זיי זאגענעס
 זאגט גאט דר האר אייך אלע חילולות : (יג) ואשרו
 כי תהיו ארץ חפץ אסר די זבאות דען איהר וועט זיין
 גאט דר האר אייךער אלע חילולות : (יג) חזקו על
 דבריכם

אמר יהוה ואמרתם מה נדברנו עליך: אמרתם שוא עבד אלהים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני יהוה צבאות: מו ועתה אנתנו מאשרים ודים נסנכנו עשי רשעה גם בתנו אלהים ומלטי: מו אז נדברו יראי יהוה איש אל רעהו

תיקרון מה אקניא קסל קא קד סף : יי אמרתו לא להנאה מן דפלא קדם יי ומה קסון גתהני קנא אמי גטרנא מסרת מיסריה וארי הלכנא קמסכיות רוח מן קדם יי צבאות : מו וקען אנתנא משבחין רשיעין אף אהקיימו עברי חטאה אף גמיוו קדם יי ואשמתבו : מו כגן מסליין דמליא דיי גבר עם חג בריה

ת"א או מדו : כיוצא בזה : מן קדושין פ מנחם יא :

ויקשב

מורה קרא

כלמי מעלה : (יד) אמרתם שוא עבד אלהים . אל הרשעים שאומרים לשוא יונע כל אדם שעובר להקביה : קדרנית . שהיית חשוכין בגלות סורב צרה : (מו) ועתה אנתנו מאשרים ודים , יכולים אנתנו לאשר אותם רשעים שעשו כל תאות לבם ואנפ"כ בנו וישנו בשלום כל ימיהם : גם בזנו אלהים וימלטו . אל"מ שדיו בוחנים להקביה ואומרים געשה רשע זה , ואראה אם יריע לי הקב"ה ואם ייטיב לי ואנפ"כ נצלו מכל רעה : (מו) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו . כששומעין יראי ה'

רשי חפץ , ארץ שמפני כה : (יד) שוא עבוד אלהים . על חנם נעבדנו כי לא נהבל סכר : קדרנית . בשפל רוח : (מו) ועתה אנתנו מאשרים וגו' . אנתנו נעבדנוהו ושמרנו משמרתו ועתה רואים לנו הרשעים מליתים עד כי מאשרי' לנו אותם על מעשה רשעה : גם בחנו אלהים . ולמר כלהם מיוכל לעשות לנו : וימרטו . מן הרעה ולא נכסלו : (מו) אז נדברו וגו' . אזי מטיב על דמריכס אז נכשות

הרשעים רשעה והטובים הלכו קדרנית מפני נדברו ויראי ה' **דרק**

לרוב התמדת הרבר וכן הנדברתי כן : (יד) אמרתם . מבורא חזי : (מו) ועתה . ג"כ מבורא דמיא : (מו) אז נדברו יראי ה' . כי התאמר הווא הוא מסמר אנשים שלא יבינו דרכי ה' המשפטי וכשישמעו יראי ה' הרברים סחאנשים האלה התפורים בהשגחת האל בתחתונים נדברו הם איש אל רעהו ויברכים בדרבים האלה וישואים ונתנים כרה עד שימצאו כשכלם

וזאת הנבואה לעתיד כי עמה דבק כי הנה יוס באל : (יד) אמרתם . קדרנית . כמו קודר שחתי מיראת השם : (מו) אז נדברו יראי ה' . המשכילים ועטס

מצודת ציון

(יד) שוא . ענין חס : כצע . ענין מועלת כמו טע דלמט (שם ז') : קדרנית . ענין מחכות כצו טעמ ויית קדרו (ויחל ד') ור"ל שחוח וסכנס : (מו) מאשרים . משכמים : בגבו . מלשון עין : בחנו . על כמיס וקסין : וימלטו . ענין סלס : (מו) ויקשב .

מפמרו מס דכדכו עליך : (יד) אמרתם . ר"ל אשי לכס זסו טס סאמרתם דכר טוח הול נעכוד לת אליהם כי לפי רוב רומצומו לא יקשב כמיני מצודת השלם אשר כעמר יסוד : ומה בצע . או טס חוטלת על לנו אשר שמרטו הדברים שנים לעמר ואלו כעט קדורנית שחוח וכהכנסה עפני ה' וכללו ילמרו או מינו משעים כלמי טעין תיטלת למור משמרתם התקוס סנס למנוט משמחים אט סלכסיס סודיס שלל חששו על משמרת סוכוס : גם בגבו . ר"ל מוכס סולס כל לעשו' הרשעה כי גם הפס קיימיס כגנין וזסו נחטו לת אליהם לדעת אט ויכל לת טונס על טון וסכס נמלטו מן ספוסע ולס סעינס וסכס א"כ כסוכס ועשוו על סהקייס : (מו) אז נדברו **פירושו ע"מ**

משלי חכמים

פון חבואה פשער . אג תרסקה דעם כהן . פשער עני דעם ארעם סאן וזאם יזיא האבין כאר ניס גיהאליקן ארבעסין . זאנם **הקביה** איר האם ריא ספוח זאלם איד פקייס זיין וזיא כער דין זיי ריא איר האב אייך נבאסין ונעם איד זעקן אז אירר ונעם **האבין** ארבה אין אייעע קבואה . אז אירר ונעם אלזין שרייקן **שם** איר נענט מיר וילען כאר ניס אזו פיל . מן די ספוח ונעם איד שוין האבין א פראבע אויף אלע אנדערע ספוח וזיא גרויס די הצלחה וישעע ונעם זיין איד די וועלם איר אוף עולם חבא :

דברכם אפר ה' זיא האבין זיך גישאטאקמ אוף מיר אייערע בייד אזו זאנטם גאמ ואפרתם סה נדברט עליך אזו אוב איר וועם זאנן וום האבין מיר גירעמ אוף דיר : (יד) זאג אייך אייך דם האמ איר גירעמ אויף מיר דהיינו אמרתם שוא עבוד אלהים איר ה'מ גיואנטם עם איו אויס ויקם צו דרעןן גאש דען מיר וועלן קיין שקר ניס מקבל זיין דר פר ופח בצע כי שפרתי משפחתי

אזו וום פר איין געלטם קוקטם אויך ארום פלאוקר וום זיין היטונג אז דם מיר זענן גיואנטם פאר שווארצ'ט פלאוקר מיט איין גירערני גימיט פון פאר גאמ דר האר זיא בער אלע חילול'ט : (מו) ועתה אנתנו מאשרים ודים ביינו מעשים נוייל עם גייט זייא זייער וואל אזו אויך גייט גיווארין די וזאם טונען ביי פלאוקר זיי האבין איין באשאטאר גם גתני אלהים וימלטו אויף זייא האבק גיפרובט גאמ . אז האבין גיואנט מיר ווילין זעהן אוב ער וועט אויך קעגין בייז מאן ווען מיר וועלן זיין שלעקטם אזו זיי זענין דאך אנטרונגין גיווארין פון יסודים (אזו זאגט איהר ישקאל געמאפער אויף אייך דרויף) : (מו) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו דענקטם סאל אז די רשעים מונען זייער בייז טוהן די פרוקע

**וַיִּקְשֹׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתַּב סֵפֶר זִכְרוֹן
 לְפָנָיו לְיְרֵאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: "וְהָיוּ
 לִי אֱמֶר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי
 עֹשֶׂה סִגְלָה וְחִמְלָתִי עֲלֵיהֶם פֶּאֶשֶׁר
 יַחְמַל אִישׁ עַל-בְּנֵי הָעֶבֶד אֹתוֹ:
 וַיִּשְׁבַּתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע
 בֵּין עַבְד אֱלֹהִים לְאִשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ:
 כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בַעַר כְּתָנוּר וְהָיוּ**

וַיִּשְׁמַע הַקֹּדֶם יְיָ וַיִּזְכֹּר
 קְדָמוֹת וְאֶהְיֶה סֵפֶר
 זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיְרֵאֵי יְהוָה
 לְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: "וְהָיוּ
 לִי אֱמֶר יְהוָה יְיָ צְבָאוֹת
 לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
 לְמַעַן עֲרֹמֶה וְאֶחָסִים
 עֲלֵיהֶם קָמָא בְּאֵחִים
 נִקְרָא עַל בְּרִיָּה דְפִלְחָן
 וְהָיוּ: יְהוָה הַתְּבוּנָה וְהַתְּקוּן
 בֵּין צְדִיקָא לְרָשָׁעֵא
 בֵּין דְּפִלְחָן קְדָם יְיָ
 לְדָלָא פִלְחָן קְדָמוֹת: יְיָ
 יֵשׁ אֲרִי הָא יוֹמָא אֶתָּא
 בְּעִיר בְּתוֹנְרָא וְהָיוּ כֹל

ח'א כז זכרון וזכר ויקבל ושמע וצבוע חנוור וזכר חסידותין ק' ע'טו' ט' ד
 קמץ ב'ק' מדר"י קרא

שגדברו הרשעים בדבריו קשים האלה נדברים הם ואומרים שוב
 עבד אלהים: ויקשב ח' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו: שמע
 הקב"ה דברי הרשעים ודברי הצדיקים וכתוב לפניו: שמע
 זכרון: (יו) והיו לי אבד ח' צבאות: ולפי שאני כותב דברי
 שניהם כדי שיהיו לי זכרון ליום שאשר מכם: וחמלתי
 עליהם. כבאשתות הרשעים אחמול על הצדיקים. שאין אדם
 אוטר וחמלתי על זה אם לא רשע אתר שכל חמל עליו אלא
 לראות ולבחון איזה צדק ואיזה רשע כבאני מולתי חכה
 דר"ק

מלתי ואף על פי שאני ממנה להשיב גמול כי הקצתי
 ושמעתי ואותי לכתוב להם ספר זכרון והיו לי לדברים
 מקיימים: (יו) ליום אשר אני עושה סגולה. אשר
 ארונה והחמתי לנפול בו גמולי וסס ארלה חתכם מה בין
 צדיק לרשע: סגולה. אורה (אישקטו"ו כלע"ו): (יט) כי
 תרגו: (יט) כי הנה היום בא כוער כתנור. בדבר זה תוכל
 אבן עזרא

האל יתברך הקשוב בדבריו וכן להם שכרם בזה: ויכתב ספר
 זכרון לפניו. דרך כשל כל בני אדם שנהגים חסידים ספר
 הזכרונות כי אין שכתה לפניו יתברך וכן מספרך אשר כתבת
 כל הנבצא כתיב בספר. והנה יראי ח' וחשבני שמו שאמר
 סיפור להם עד עולם. ופי' חשבני שמו. שחושבים המיד כדלכי
 ח' ובידיעת אלהותו כי שמו הוא הוא שמו. וכתב הר"א אבן
 עזרא וזל כי יראה ח' הם הצדיקים. והחושבי שמו הם החבבי לו יודעי. ליום
 שיהיה בחיותו ויראו הדרו הוא ח' ליום אשר אני עושה. הטובר אותו. האב תוכל על כל בני כפי' כרחם אב על בנים
 סגולה: וחמלתי עליהם. שלא ישיגם הרעה הסגולה הרשעים: או יבחן מה בין צדיק לרשע ולא יאמר עוד כל נשיא יע טוב בניו ח' שאו
 עבדו אלהים: ויט כי הנה. יום ה' השמש המשיח אותו לאש כוערת כפי' למעלה כי יבא כבוד. קש. כמקש יבש

ותכת כחוש בשמים מכתב לו ימחק: ליראי ח'. הם
 הצדיקים: ולחושבי שמו. הם החמלי לך ויודעי סוד שמו
 הנכבד והמורא: (יו) והיו. מלת סגולה דקה עם והיו
 לי: אשר אני עושה. מהספס: (יח) ושברם. להשיב
 עזרא זל כי יראה ח' הם הצדיקים. והחושבי שמו הם החבבי לו יודעי. ליום
 שיהיה בחיותו ויראו הדרו הוא ח' ליום אשר אני עושה. הטובר אותו. האב תוכל על כל בני כפי' כרחם אב על בנים
 סגולה: וחמלתי עליהם. שלא ישיגם הרעה הסגולה הרשעים: או יבחן מה בין צדיק לרשע ולא יאמר עוד כל נשיא יע טוב בניו ח' שאו
 עבדו אלהים: ויט כי הנה. יום ה' השמש המשיח אותו לאש כוערת כפי' למעלה כי יבא כבוד. קש. כמקש יבש

מצודת ציון

ענין האלהים: ספר. ענינים: ולחושבי. מל' מהספס: (יח) סגולה.
 ענין ה'לך כמו וסגולה ענינים (קבלת כ'): וחמלתי: ענין נחמתי:
 (יט) כוער. ענין שספס: קש. כוא הכפן סק: ולהם. ענין

מצודת דוד

זכר ישיב על הנחמיה לומר כנה דעו כי לו כשנעמו
 ילמי ח' דברי הכתובים הם המעוררים ספקות וחלונות נדבנו גם
 כח ל' אל דעכו כעבאם וטעמים כדברים הכלם עד כעל' א' הדעתם
 כי כל דכחו חספס אל למנהג ואף עול וי' הספס און להקטיב
 הצריכה ושמעם ויכתבם על ספר להיית זכרון לפניו ילמי ח'
 ועשם הכי' ימעט עמך כל הנבצא כתוב בספס (דניאל ד'): (יח) והיו לי
 כלי' סגולה הוא יום הגמול שכל היום הכוא ילמי ח' ועש' בני חכם
 יתמול חיש על כט. הכסר כעמדותו: (יח) רשבתם. כ'ל פס' כי עתה רואים חסם כודים כשטה ולא קן מוכדי אלהים כנה לו
 יחזכו והאלו הספס' בין צדיק לרשע: בין עובד וגו'. ככל הדבר כמ"ט: (ט) כי יבא חישם בא. היום עששם כלא יבער כמטר
 פירוש ע"מ

ליום ייגען מיט איין נידעריג גי'וים פאר מיר גאט
 און ריידן איין טאן צו ניין חסר דאס ווי וילין ויה
 גיט בהעקבין איין די בייגען מעששים פון די פאשעים
 דען ווערן וייערי רייד גיט פון נעסין פון פאר מיר
 גאט האמישע איה אייל גיט צו כצאלן ווי גינקס דר
 פ' בהקש' ח' וישמעתי און איה גאט פ' נעם די רייד
 איז הער וי' צו און היים וי' און שרייבין וי' ואלין
 ניין איין ספר זכרון צו פ' מיר איה די ונס האבין
 מרדא פאר מיר און איה די ונס כראבבין צו ערליך
 האלמין איין גאמן: (יח) והיו לי חישם כ' אלהים ח' און
 די רייד ויעקן ניין געשים צו פ' מיר און נאגט גאט

דר' האר איקר אלע הייזות פיו אין דעם טאג נוס
 איה האב אים גיטאן צו אין אוצר בלוק דעם
 טאג ווס איה האב אים אפ גילוינט צו כצאלן אין
 איהם אלע כצאלונג פון איין צדיק איער פון איין
 רשע און אין דעם טאג וועט איה נעקן דעם חילוק
 וואס איז צווישן איין צדיק און איין רשע ותקמי
 גליהם ח' און איה וועל מיה רער בארטיגען אוף די
 צדיקים און ווי איין קעניגש דר בארטיגט וך איקר
 ניין ון נוס דוקט איהם: (יח) וישקטם וקאיתם בין צדיק
 לרשע און איה וועט אייה דעקנטם מיה ליום קערני
 און וועט נעקען דעם חילוק נוס איז צווישן דעם
 דעם

כְּלִידִים וּכְלֵ-עֲשֵׂה רִשְׁעָה קֵשׁ וְלֹהֵט
 אַתֶּם הַיּוֹם הַבֹּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 אֲשֶׁר לֹא-יַעֲזֹב לָהֶם שְׂרֵשׁ וְעַנְף:
 יַחֲרֹה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֹׁמֵשׁ צִדְקָה
 וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ וַיִּצְאֶתְהֶם וּפְשָׁתָם
 בְּעִנְלֵי מַרְבֵּק: כִּי וְעִסוֹתֶם רִשְׁעִים כִּי-

רשיעא וכל עבדי
 הקאה חלשין קקשא
 וילתיה בת הון יוקא
 דמי אטר יי צבאות
 דלא ישבוק להון פר
 ובר פר: כ והרנה לכון
 דחלי שמי שקשא בזבו
 ואסותא ב כן קה א
 ותקון ותקון קעגני
 ר ק ק א: כא ותדושון
 רשיעין ארי הון קקשא
 תא ורחק: טפחה טפח
 וכל מק: ופסחים: כ"א ז

רשיע

נחח

מהרי קרא

הנה היום בא יום זה שגון שמש הוא שכך אמרו הכמנים
 אין גינהם לפתור לכל אלא הקודש ברוך הוא מילא חמה
 ממרתיקה ורשעים נדונים בה וזלזקים מתרמלים בה וזו
 שנאמר וזרחה לכם יראי וגו': שורש וענף. ברא ובר
 ברא: (ב) ופשתם. לשון שומן כמו כי תפשו בענלה
 דשה (ירמיה ז'): כענלי מרבק. הכנסיס לרנקה
 לפסס (קופול"א בלע"ז): (כא) ועסותם. וכנשסת

מנרתיקה והיא בוערת כהנוה שכלו בוער כאש: והיו כל ודים
 וכל עושה רשעה קשוחקב"ה מושב שם צדיק. אבל הרשעים
 השבש הלחם אותם כל כך שלא יעזוב להם שורש וענף. אבל
 בצדיקים לא תלחם הזרחה. ואם היו הרשעים נדונים
 בסויהא אחרת בדבר או בדם או בחרב או ברבב צדיקין המצא
 לובר מקרה היה לרשעים שמחו וחס היו שם צדיקים גם הם
 היו כלים. אבל כאן ע"כ אין אהה יכול לובר בקרה היה
 לרשעים שנתלחמו שורה הזרחה וזרחה על הצדיקים כמו על
 הרשעים אבל לפי שהיו רשעים נתלחמו ואוחם שהיו צדיקים
 בצנולו: (כ) שמש צדקה וכיפא בכנפיה. כשהוא אומר ומרפא
 נבנולו: אין אנו יודעים כי הוא הכרפא. אבל מיסדו של ר'
 קב"ה שולח בלאנים שספלים את ישראל בשל להיות להם

דר"ק

הדור ההוא כי זה הוא סוף כל הנבואות: (יש) ודים ובר'
 עושי רשעה. הטעם כפול: ולרה. כמו ולת לטע
 המרב: (כ) וזרחה. יעקב היום הוא השמש כח היום
 השמש והיום רד מלח השמש ונכה היום הכל ונחת השמש
 לא תזיק אנשי השם רק מרפא טעם בכנפיה האור היולא
 מהשמש הפרוע על פני הארץ כמו כנפים: ויצאתם. לאור
 השמים: ופשתם. פירשתי: (כא) ועסותם. מגזרת

יהיו שכיבו מחרה: ולרה. כמו ותלחם כוסידי חרים: שרש
 וענף. כהרנטו בר ובר בר כי הנה הראשון כמו שורש והגוד
 פסונו כמו ענף: (כ) וזרחה לכם יראי שמי. תנת הרשעים יכלה
 היום הבאלורא ה' וזרחה אותו היום שמש צדקה כלומר שינצלו
 מכל רע וישבחו בלב טוב. ומעם בכנפיה. כי הלארש פירוש
 אורו על הארץ וכמו כנפים פרושה: וזרחו. וכן אמר כשחד
 פרוס על החרים: ויצאתם ופשתם. בכל אשר הצאו תפרו
 ותרבו כענלי מרבק שגדלי בשומן: ומשכן: ענין רבו.
 וכן כי תמרוש בענלה דשה וששו פרשו. והיא בשקל וקבחתם
 אלא שהן בחירק והיות ראוי בתשלומן ויפשת' בשקל וירשתם
 אות' בחירק ובשפל עין הפעל והפולח ונתנתה על מ'א הפעל.
 ח' כשכעתי על השמש שגדלי און גזנתם לפתור לנא אלא הכבד'
 וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ורשעים נדונים
 עושי רשעה קש: (נל) ועסותם. ענין הדרושה והכתישה ומוח

מצודת ציון

ומרבק הוא מקום שבכנפין שם התגלים למפסס ורבל פירשו
 ומצאנו חתה מנרתיקה צדיקים כתרפאין ורבל פירשו
 וצדקתם נדונים בה שנאמר הנה יום בא בוער כהנוה והיו כל ודים וכל
 עושי רשעה קש: (נל) ועסותם. ענין הדרושה והכתישה ומוח

מפסס והכתישה כמו אל טוכס (תוליס ק"ד): לא יעזוב. לא
 ילה: (כ) ופשתם. מנין רבוי ור' רבוי הכרז וכן כי תפשו
 בענלה דשה (ירמיה ז'): כן יכלד דיר הפגלים מקום
 שמתקמט: שם וכן ופשתם מןן ענכס (פסומו' ט'): (נל) ועסותם.
 מנין מישון ופשתם וכן ממש'ס כמוני (פסומו' ט'): וכוא כמון מן

לכתישה הכנסיס כי השמש פירוש לורו על הארץ כנסיס הפסולות וכן
 שחלו ומטולו חסגנו כטוב ומסרכו כשטר ושומן כענלים

מירוש
 צדיק און צווישין דעם רשע בן עבד אליהם לאשר לא
 עבדו און צווישין דעם וואס דינט נאמט און צווישין
 דעם נום דינט אים גיט: יומס כי תנה מיום בא בוער
 נמטר דען נון דר טאג וועט קיכון און וועט דרענין
 און ווי איין אובין ווארום ג'תהיד וועט נאמט אום
 ציהען די זון פון איר פומער פאס און וועט רן ציין
 מיט איר די רשעים און די צדיקים וועלן גיטיילט
 ווערין מיט איר והיו כל ודים וכל שמה רשעה קש און
 אלקע מיט וויליניע רשעים און אלז די נום שומן ביין
 די וועלן ציין און ווי שקרוי ויהא אהתם מיום תנא אפר
 ה' צבאות און קם וועט זי פר גרענען דר טאג וואס

וועט קיכון ג'תהיד און וואגמט נאמט דער האר איבער
 אלקע תיילות אשר לא יעזוב להם שורש וענף דם ין וועט
 גיט איבער לאן צו ווי איין ווארציל און איין צווייג
 קלוקר איין וון און איין צייניקיל: (כ) וזרחה לכם
 יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה און צו אייר פרוקע
 נום איר האם מורא פר סיין נאמיין וועט שייגין די
 זון מיט צדקה און זי וועט אייה היילין מיט אינע
 פלגייל ויצאתם ופשתם בענלי כרנב און איר וועט ארום
 גיין און וועט ווערין פעט און ווי דקעלבער יום
 גייען אררין איין שטאל צו וועקן פעט: (כא) ופשתם
 רשעים און איר וועט קוועקשין און צו קרעמין די
 רשעים

מירוש
 צדיק און צווישין דעם רשע בן עבד אליהם לאשר לא
 עבדו און צווישין דעם וואס דינט נאמט און צווישין
 דעם נום דינט אים גיט: יומס כי תנה מיום בא בוער
 נמטר דען נון דר טאג וועט קיכון און וועט דרענין
 און ווי איין אובין ווארום ג'תהיד וועט נאמט אום
 ציהען די זון פון איר פומער פאס און וועט רן ציין
 מיט איר די רשעים און די צדיקים וועלן גיטיילט
 ווערין מיט איר והיו כל ודים וכל שמה רשעה קש און
 אלקע מיט וויליניע רשעים און אלז די נום שומן ביין
 די וועלן ציין און ווי שקרוי ויהא אהתם מיום תנא אפר
 ה' צבאות און קם וועט זי פר גרענען דר טאג וואס

מלאכי ג

יְהוָה אֱמַר תַּחַת כַּפּוֹת רִגְלֵיכֶם בְּיוֹם
 אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אֶמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃
 כִּי זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי
 אוֹתוֹ בְּחֶרֶב עַל־כִּלְי־יִשְׂרָאֵל הַקָּדִים
 וּמִשְׁפָּטִים׃ כִּי הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח לָכֶם
 אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים לְפָנָי בּוֹא יוֹם יְהוָה
 הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא׃ כִּי וְהָשִׁיב לְב־אֲבוֹת

החיות פרקת הנליכון
 קיומא די אָנא עבדי
 אָמַר יְיָ צְבָאוֹת׃
 כִּי אֲדַכְרוּ אוֹרֵי הָאֵר
 דְּכִשְׁתָּה עַבְדִּי דִּי פִקְדוֹת
 לְהִיָּה בְּחֶרֶב עַל כָּל
 יִשְׂרָאֵל לְצַלְפָּא וְיִהְיוּ
 קְדָמִין וְדִינִין׃ כִּי הָאֵר
 אֲנִי שֹׁלַח לְכוּן יְהִי
 אֱלֹהֵי נְבִיאֵי קְדָם פִּתְיָא
 יוֹסֵא בְּעֵהְרֵי דְקָדְמִין כּוֹן
 קְדָם יְיָ רַבָּא וְדִחִילָא׃
 כִּי וַיִּתִּיב בְּגִבְתָּא עַל
 קְדָמִין וְלִבִּי בְּגִבְתָּא עַל

ר"א יכרי : שנת קמ : ע"ב : שנת קמ עירובין מן עדין ט : י' רבתי

מרדכי קרא

כפוח הנליכס. ותדרוש הרשעים (בגליליכס. לפי שהיה אשר
 כפני שלמהמה אוהם חום השמש: זכרו תורת משה
 עבדי. אמר להם מלאכי יתרו: כינן ואיך לא יהיו לכם
 נביאים שבוכיחים אתכם שבכיו פסקה נביאה מישראל. אבל
 זכרו תורת משה עבדי וכשבלי כך תהרב הנאולה: (כג) הנה
 אנכי שולח לכם את אליהו הנביא. שגאל אתכם מספר גלחכם.
 דרך לפניו: (כד) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

רד"ק

חרישים פושלים בכס אבל ביום הוא תרכסי אותם תחת
 כפוח גליליכס ואע"פ שאכר כי היום הבא ילחם אותם לא יהיה
 ביום אחד כליונם אלא הולכים ויהיו כלים לזמן מועד וכל
 זמן שהיו קיימים יהיו כרסם וגילו הצדיקים: ביום אשר אנכי
 עושה, ביום המשפט שופטים לכליון ואמר אשר דרך
 משל לפי שהיום הבא ישורף אותם: (כג) זכרו תורת משה
 עבדי. אמר עד שלא יבא יום המשפט זכרו בכל דור ודור
 תורת משה עבדי לעשות ככל הכתוב בה: אשר צויתי אותם
 בהורב. כמו שצויתו בהורב לא בדברי האימרים כי לזמן נתיב
 כמשפט: ובא המפרש ופירש' רחמייהו זה הפסוק השביעי להם:
 (כג) הנה אנכי שולח לכם, אע"פ שאנכי כוהינים על תורת משה
 בכל דור ודור אע"פ כ' לפונותה אשלה לכם את אליהו הנביא
 והפעם שישבו שנתו ששלחתי לנביאים אל גוף נבוא גוטו
 הראשון כי נפשו הראשון שב אל הארץ בעלתו כל יסוד אל
 והוא יום השם הגדול והנורא והוא יהיה האבות והבנים יהיו
 (כד) והשיב לב אבות על בנים. כמו דם אבות וכן לב בנים על

מצודה ציון

הכמונים אשר יקראו כן ט"ש שמממנים וכוחים הכמונים הלויים
 המון: כפוח. (כג) המממנים סיד נקלה סיד סיד כן שממנים המגל
 כקלף קל המגל: (כג) בהורב: הוה סיד סיד: על כל ישראל.
 בעבור כל ישראל: (כג) לפני. קודם: (כד) וחשיב. מל' מפוש:

החורב כ"א על כל ישראל שיקימום כלם בין החוקים הם הדברים
 שלא כודע טעמן והשגן משיב עליהם וחס הדברים כוהנים נעמם: (כג) הנה אנכי שולח. ר"ל זכות החוקים
 שלחתי לכם את אליהו כנביא לפני כוה יום ה' גדול והטרם הוא יום הגאול: (כג) וחשיב. הוא ישיב לב האבות למקום מל די
 סכנים וגו' כי מחמת יהיה על ידו כמ"ס ר"ל וכשהיו בני האבות אשר הם היים וקיימים בזמן היום או סכנים סכס אשר יעמד

פירוש ע"מ

שיקין צו אייך דעם אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים לְפָנָי בּוֹא יוֹם יְהוָה
 הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אֶמַר יְהוָה צְבָאוֹת פּוֹן פֶּר מִיָּד
 נָאֵם וּמִן אִיו גְּרוֹם אֲנִי אֲשֶׁר־אֲנִי דָאֵם אִיו דָּר יוֹם
 הַדָּרִין׃ (כד) וְהָשִׁיב לִבִּי אֲבוֹת עַל בְּנֵים אֲוֹנֵי עַר וְנִעַם מֵאֲמָן
 אוֹמֵר קַעְרִין צו נָאֵם דָּם הָאֲרָץ פּוֹן דָּר פֶּעֶק עַר אוֹף
 דִּי קִינְדֵר דְּהִינֵי עַר וְנִעַם אֲרָץ דְּרַעֲדִין דִּי קִינְדֵר עַר
 נְאֻלִין גִּיִין אִין וְנִעַם פּוֹן וְיִזְעַר פֶּעֶקְעַר אוֹר נְאֻלִין גִּיִין
 אִין נְאֻמָּם וְנִעַנְגִין וְלִבִּי בְנֵים עַל אֲבוֹתָם אוֹן דָּאֵם הָאֲרָץ
 פּוֹן דִּי קִינְדֵר עַר וְנִעַם עַר מֵאֲמָן אוֹם קַעְרֵן צו נָאֵם
 מִיִּם וְיִזְעַר עַר פֶּעֶקְעַר דְּרַעֲוִעֵנְגִין וְנִעַנְגִין דְּעִנְקָם מֵאֵל
 אֵלֶּע

לשון מעוק ודומה לו וחס עכו דלי בתוליהו: (יחזקאל כ"ג):
 (כד) והשיב לב אבות. להקדים ברוך הוא: על בנים.
 על ידי בנים יאמר לבנים דרך ההנהגה ורעון לנו ודכרו אל
 הצבותיכם לאחוז בדרכי המקום וכן ולב בנים על אבותם

ובאן מפרש בה שאמר ללילה הוה אנכי שולח מלאכי ופנה
 אבן עזריאל

עכוס על סס שמעתיכם וזכרו להם ככל דבר המעשה
 כי או הנכר יד הצדיקים על הרשעים: ביום אשר אני
 עושה. זה שהכור כמס לזקה: (כג) זכרו תורה משה
 עבדי. וממרוס כי הוא המלמד דרך יראת השם וככאלו
 היום הנזכר זה תמללו: כדרך יהיה לי עליכם לכב אחר
 הנוכר: (כד) והשיב. כדרך יהיה לי עליכם לכב אחר
 השם וזה פן מנכל אב והנה כולם יהיו לב אחד לשב אל
 השם אבות וזנים צארים בא יום הגדול ועמה החתום פירוש
 זה הספר כדבר אליהו מלפני שהיה בימי אחזיהו כס על
 אחאב ומלחו כחזו כי יאורו סו אחאב ויהספסו שאלו

יסוד ואחר שצויהו אותו בגוף ישלחנו וישראל לפני יום המשפט
 לשבוב בכל לב אל השם והשבים יגלו מיום המשפט ויש:

מצודה דוד

אדם תמצו והכחש אדם הכשפים כי הם יכיו לאמר מונח ההת
 כסוח רגליים ומממכו אותם: ציום אשר אני עושה. זה יהיה
 ציום הגמול אשר אני מייבד אותו: (כג) זכרו תורה משה עבדי.
 ר"ל הוליהו ותקבלו גמול טוב לכן בכל דור ודור זכרו המורה שממסר
 לכם משה עבדי כי בעמיתה תקבלו גמולו: אשר צויתי אותו.
 ולא מלכו אמרה: על כל ישראל. ר"ל לא אומן לבד צויתי
 שלא כודע טעמן והשגן משיב עליהם וחס הדברים כוהנים נעמם: (כג) הנה אנכי שולח. ר"ל זכות החוקים
 שלחתי לכם את אליהו כנביא לפני כוה יום ה' גדול והטרם הוא יום הגאול: (כג) וחשיב. הוא ישיב לב האבות למקום מל די
 סכנים וגו' כי מחמת יהיה על ידו כמ"ס ר"ל וכשהיו בני האבות אשר הם היים וקיימים בזמן היום או סכנים סכס אשר יעמד

רְשָׁעִים כִּי יְהִי אֶפְרַת כַּפּוֹת רִגְלֵיכֶם דַּעֲוִין וְנִעַנְגִין גִּיִין
 גִּלְדִּיךְ וְיִי אֲשֶׁר אֲנִי מִיָּד קָרִים פּוֹן אֲשֶׁר־עַר פִּים אוֹן
 דָּם וְנִעַם גִּיִין בְּיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אִין דָּעַם מֵאֵן וְאֵם
 אִין אֵיב מִיָּד גִּיִין גִּיִין אֲשֶׁר אֲנִי אֲשֶׁר־אֲנִי אֲשֶׁר־אֲנִי אֲשֶׁר־אֲנִי
 אֲנִי וְנָאֵם דָּר הָאֲרָץ אֲשֶׁר אֲנִי חִיִּלּוֹת׃ (כב) וְיִזְכְּרוּ
 הַיְיָרָה בְּיָמֵי גִידְעִנְקָם אִיהֵר וְיִשְׂרָאֵל דִּי הַיְיָרָה פּוֹן
 כִּי הָאֲרָץ מִשְׁעָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֶרֶב יוֹם אִיהֵר נָאֵם
 הָאֵב אִים נְשִׁאֲפָם אוֹף דָּעַם בְּאֲרָץ חֶרֶב עַל כִּלְי־יִשְׂרָאֵל
 הַקָּדִים וּבְשָׁפָטִים אוֹף אֲלֶע וְיִשְׂרָאֵל גִּוְעִין אוֹן דִּינִים׃
 (כג) הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים בְּנִן אִיהֵר וְנִעַל

אֲבֹתֵיהֶן וְדָקְקָא אֲתָן!
וְאֶשְׁכַּח כִּל אֲרָעָא
בְּחֻבְרָא וְאֶשְׁכַּח
בְּמִיָּדָא : הָא אֲנִי וְכִי

עַל-בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם פֶּן אָבֹא וְהִכִּיתִי אֶת-הָאָרֶץ חֵרֶם :

הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבוֹיא לִפְנֵי בֹא יוֹם יי הגדול והנורא :
י'ת'ק'ק' כִּסּוּן

מִהְרָז קָרָא

וְהָיָה כְמוֹ וְהִקְרַבְתֶּם [עַל הַלְחָם] עִם הַלְחָם שְׂכֻלָּם אֲבוֹת
וּבָנִים יִשְׁכּוּ בַתְּשׁוּבָה לִפְנֵי הַקְּבִי' אִם לֹא שִׁתְּשׁוּבוּ הַיּוֹתֵם
לְזִמְזָם כִּלְמָה כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ וְהַלֵּךְ וְהִכִּיתִי אֶת כָּל הָאָרֶץ חֵרֶם.
לְפִיכָךְ אֲתָן אֶת רוּחִי בְּקֶרֶב אֲבוֹת וּבָנִים שִׁתְּשׁוּבוּ בַתְּשׁוּבָה
יּוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא :

ר"ד"ק

אֲבוֹתָם כְּמוֹ עִם אֲבוֹתָם כְּלוּמֵר אֲבוֹת וְהַבָּנִים יַחְדָּו : פֶּן אֲבֹא
וְהִכִּיתִי . לְפִיכָךְ יוֹדֵיר הוּא כְּדִי שִׁיחִי כְּעַלִּי תְּשׁוּבָה לַיּוֹם הַבֹּא
כְּדִי שְׁלֹא יִכָּה הָאָרֶץ כִּלְחָ וְהָיִית חֵרֶם אֲשֶׁר לֹא יוֹהַרְוּ בְּהוֹהַרְתּוּ
יִכְלוּ וַיִּסְמּוּ בַמִּדְבָּר הַעֲמִים אִו לַיּוֹם הַבְּשִׁמָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל .
וְהַנְּהוּרִים יוֹהַרְוּ כְּהוֹדֵר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכּוֹכְבִים
לְעֹלָם וָעֶד :

רש"י
כך שמעתי ושמעו של ר' מנחם ורבותינו דרשוהו במסכת
עדיות שזמם שלום בעולם :

אֲבָן עוֹרָא

אֲלִישֵׁעַ הַנְּבוֹיא וְכַחֵם עִם סִיָּה אֲלִישֵׁעַ בֵּן שֶׁפֶס אֲשֶׁר יִלְקֵם מִי
עַל יְדֵי אֱלֹהֵיו וְזֶה לְמַעַן כִּי כִבֵּר עָלָה בְּסַעֲרָה הַשְּׂמִימָה ג
לֹא אֲמַר הַכְּתוּב יוֹלֵק מִיִּם וְעוֹד כִּי לֹא נִפְדָּר אֲלִישֵׁעַ מִטַּע
אֱלֹהֵיו אַחֲרֵי שִׁעֲרָתוֹ עַד עֲלוֹתוֹ וְהִנֵּה מִלְּאֲנֹו אַחֲרֵי מוֹ
יְהוֹשֻׁעַסַּף בְּיָמֵי אַחֲזִיבָה בְּנוֹ כְּתוּב וַיּוֹבֵא אֱלֹהֵיו מִכְּתַב מֵאֱלֹהֵי

הַנְּבוֹיא וְזֶה יוֹדֵה כִּי לֹא כְּתוּב וְשִׁלְחוּ אֱלֹהֵיו וְהִלְלוּ הֵיךְ כ' לִפְנֵי עֲלוֹתוֹ הֵיךְ כ' וַיִּמְלֵא אוֹו וַיּוֹבֵא אֱלֹהֵיו מִכְּתַב שֶׁהֵנִי
לְאֱלֹהֵיו וְאִין סִפְקָ כִּי בְּיָמֵי חֲמִינֵיו הַקְּדוּשִׁים נִרְאָה וְה' בְּרַחֲמָיו יִחַס אֶת נַפְשׁוֹתָיו וַיִּמְהַר קָן בִּיֵּאֲתָנוּ :

מִצְוַת צִיּוֹן

עַל בָּנִים . כ"ל עַל יְדֵי כְּבִיד לֹא עַל הוֹא כְּמוֹ עִם : חֵרֶם . עִיָּן
דִּקְדָּה וְלִכְדוֹן כְּמוֹ וְחֵרֶם לֹא הֵיכִי עוֹד וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַסַּף לְבַמַּח
(זְכַרְיָה י"ד) :

מִצְוַת דָּוִד
כְּחִמִּים יִסְפְּרוּ לִמְחִתָּם אֲמִיתָתָם גְּצִיל כִּנְעָסִי וְעִי זֶס יִשְׁכֵּס סִנְכִי
הַל ה' וְכֵן יִשְׁכֵּס לֵב כְּנִיָּס ע"י אֲבוֹתָם הַעֲמִידִים כְּחִמִּים כִּי הִי
יִסְפְּרוּ לְנִיָּסִים אֲמִיתָתָם גְּצִיל וְכִי יִשְׁכֵּס אֲחוּס לֵב . או כ"ל שִׁשִּׁי
הַכְּתוּב עִם סִנְכִיָּס וְהַכְּתוּב עִם הַכְּתוּב לֵב יִחַד וְכִסֵּל הַדִּבֵּר לְחַוּוֹ
לְהַשִּׁיב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב
לְהַשִּׁיב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב
לְהַשִּׁיב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב אֶת הַכְּתוּב

פִּירוּשׁ עִיָּם

הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא נִזְוֵן אִיָּהּ וְעַל שִׁיָּקִין צוּא אִיָּהּ וְיִשְׂרָאֵל
דְּעִם אֱלֹהֵיו הַנְּבוֹיא אִיָּדֵר דְּרַ גְּרוֹקֵר אוֹן פְּאֶרְקִטִיָּקִין
קָאָג וְעַמֵּת קִיָּבִין פּוֹן פֶּר קִיָּר גָּמֵר וְהַשִּׁיב לֵב אֲבוֹתָיו וְזֶה
אוֹן עַד וְעַמֵּת אוֹם קְעִידִין צוּ קִיָּר דְּרָאָם הָאָרֶץ פּוֹן ד'
פְּעִטֵר אוֹן דְּסֵ הָאָרֶץ פּוֹן דִּי קִיָּנְדֵר דְּבִאָקֵלֶם וְעַד
אִיָּהּ וְזֶה גִּוְסָם קָאָג :

אֲלֵעַ פְּרוּם וַיִּזְוֵן פֶּן אֲבֹא וְהִכִּיתִי אֶת הָאָרֶץ חֵרֶם פְּאֶרְקֵר
וְעַל אִיָּהּ קִיָּבִין אִין יוֹם הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא צוּ בְּאֶצְאֵלִין
אֲלֵי מְעַנְקִישׁוֹן וַיִּשְׁעֵר גְּבוּרָא אוֹו וַיִּזְוֵן וְעַנְן וְעִקֵּרֵם אוֹן
וְעַל גִּיִּפְיָיוֹן דְּסֵ דִּי יִשְׂרָאֵל וְעַנְן גָּאָה גִּיִּת פְּרוּם אוֹן
וְעַל שְׁלֵאֲנִין דְּרָאָם גְּנִאָצֵעַ לֵאגֵד מִיִּם וַיִּקְטִיגִיָּיִם
דְּרוּם וְהִנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי תְּנַבְיָא לִפְנֵי בֹא יוֹם ה' /

סליק מלאכי ובחד הרי עשר בעזר אלהי כל בשר

סְכוּם פְּסוּקֵי תְּרֵי עֶשֶׂר

ג'זום ארבעים ושבעה : יזל מים סימן .
חבוק חמשים וששה : ולך תהיה צדקה סימן .
צפניה חמשים וששה : גן נעול סימן .
חגי שלשים ושמונה : כי אם גלה סודו סימן .
זכריה מאתי ואחד עשר : אשרי כל דיא י"י סימן .
מלאכי חמשים וחמשה : ויעקב הלך לדרומו סימן :

הושע מאה וחמשים ושבעה : והנלך לא בצקה סי' .
יואל שבעים ושלושה : שלחו בגל סימן .
עמוס מאה וארבעים וששה : כמו בניה סימן .
עובדיה עשרים ואחד : אך טוב לישראל סימן .
יונה ארבעים ושמונה : ישראל עושה חיל סימן .
מיכה מאה וחמשה : עלה אלהים בתרונה סימן .

סְכוּם הַפְּסוּקִים שֶׁל כָּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר נְבוִיאִים אֵלֶּף וְחַמְשִׁים כ"י שְׁרִית עֵב אֱלֹהִים סִימָן . וְחִצִּי
לְכֵן בְּנִלְכַם צִיּוֹן שִׁדָּה תַּחֲרֵשׁ . וּסְדֵרֵיו עֶשְׂרִים וְאַחַד . וּלְכַבּוֹד אֱלֹהֵיהָ בְּתוֹכָהּ סִימָן :

תָּם וּנְשָׁלָם

